

פרק ראשון

מדינה רקובה מן היסוד

חוסנה של מדינת ישראל מורכב מארבעה יסודות: ביטחון, כלכלה, חברה וחוק. כל הארבעה פועלים ככלים שלובים, ואם אחד מהם סדוק הוא מקרין על היתר ושולח אליהם גרורות. המציאות בשנותיה הראשונות של המדינה מלמדת, ששלושת היסודות הראשונים היו לסירוגין רעועים ובעייתיים. רק היסוד הרביעי של שלטון החוק היה מוצק ומעורר תקווה.

מדינת ישראל היתה יכולה אולי לשמש, בשנות קיומה הראשונות, כ"אור לגויים". יכולנו להתגאות שאנחנו מדינה דמוקרטית ששלטון החוק נר לרגליה, וזאת בים של ארצות דיקטטוריות פורעות חוק.

ראש ממשלתה הראשון של המדינה, דוד בן-גוריון, הקרין סביבו אווירה ספרטנית של ניקיון כפיים, שכל סטייה ממנה לא תיסלח. בן-גוריון התגורר לסירוגין בתל אביב ובירושלים וכשהיה עולה לירושלים, עוזריו היו אורזים את קופסאות השימורים שנפתחו בבית שבשדרות קרן קיימת בתל אביב... שחס וחלילה לא יישארו ללא שימוש.

בשנת 1957 נודע לבן-גוריון שמפקד גייסות השריון באותם ימים, אלוף משנה אורי בן ארי - קצין מצטיין שרבים ניבאו לו עתיד מזהיר בצבא - נמנע מלדווח למשטרה הצבאית שנהגו גנב שק סוכר ממחסני צה"ל. בן-גוריון הורה להדיח מיד את בן ארי מן הצבא, ולא עמדה לזכותו העובדה שהיה ממייסדי גייסות השריון וממפתחי תורת השריון.

ייקוב הדין את ההר גם אם זהו הר שגיא. מאז זרמו מים עכורים במערכת הביטחון. קצינים בכירים מסוגו של תת אלוף רמי דותן נשפטו על קבלת שוחד; חיילים מכרו נשק למחבלים, ששימש לאחר מכן לצורך ביצוע פעולות טרור; במתקנים צבאיים בוצעו חבלות מכוונות; מפקד בסיס סודי של צה"ל ניהל עסקי הימורים; בבסיסים אחרים נחשפו פרשות שחיתות; והמערכת כולה חוותה בזבוזי כספים, נהנתנות ומאבקי אגו; הכשלות בזדון הדדיות של מפקדים בכירים הפכו לדברים של מה בכך.

הנורמה הגבוהה שקבע בן־גוריון לא היתה תמיד נר לרגליהם של ראשי ממשלה בישראל. על משה שרת מספר אשר ידלין בספרו כי בעת שהאחרון שהה בלונדון סידר לו שרת (שהיה קרוב משפחה שלו) מלגה מכספים שכאילו הרוויחה השגרירות שם מהפרשי שערי מטבע. לראש הממשלה אשכול מיוחסת הממרה "לא תחסום שור בדישו" (בתגובה לביקורת של מבקר הסוכנות על אי־סדרים). יצחק רבין התפטר כידוע על רקע חשבון דולרים שהשאירה אשתו בארצות הברית בניגוד לחוק. הוא גם קנה את חבר הכנסת לשעבר אלכס גולדפרב באמצעות מיצובישי, ובכלל הרבה בעזרת רעייתו, לאה, הפך רבין לנהנתן בעל כורחו ונהנה ממנעמי החיים על חשבון הציבור, לעתים גם על חשבונם של חברים עשירים.

שמעון פרס, אופורטוניסט וחתרן בעל קבלות, היה אחד מאדריכלי ההון והשלטון וטיפח קשרים מסועפים עם אילי הון כבדים, שחלקם תרמו למפלגתו ולמוסדות קשורים. אחרים מימנו לו טיסות, אירוחים והנאות חיים למיניהן. מעולם לא היתה לו רגישות לכסף ציבורי.

בנימין (ביבי) נתניהו חטא בעבירה לכאורה על חוק המתנות, אבל כמעט מעד מעידה רצינית כאשר נתן את ידו בחשאי למינויו של עו"ד רוני בראון

כיועץ משפטי לממשלה. אחר כך הסתבך נתניהו בפרשה של קבלת מתנות ובמימון הובלות פרטיות על חשבון המדינה. אם לא די בכך, בהיותו ראש האופוזיציה הסתבך נתניהו פעם נוספת, לאחר שהתברר שהזמין סקרים כאשר דרכי התגמול של עורך הסקרים עוררו חשד לפגיעה במינהל התקין. סגירת התיקים הסדרתית אינה מוסיפה לו כבוד ומעוררת סימני שאלה.

מעל כולם – שחיתותו של אריאל שרון

על אהוד ברק מרחפת עדיין עננה כבדה שלא הוסרה, והרבה סימני שאלה בכל הקשור לפרשת העמותות שהקים לקראת בחירתו לראשות מפלגת העבודה ובמהלך ההתמודדות על ראשות הממשלה בשנת 1999. רבים מעריכים שברק ניצל רק בזכות שתיקתו של אחד מעוזריו באותם ימים, עו"ד יצחק (בוז'י) הרצוג, כיום שר הרווחה בממשלה. קיימת גם פרשה עלומה של מכירת מצבורי גז ימיים לרשות הפלסטינית שספיחיה עדיין מפעפים.

ומעל כולם, ראש הממשלה לשעבר אריאל שרון, שעמד בראש משפחה שסימן ההיכר הבולט שלה הוא השחיתות. שרון הצליח להשחית מערכות שלטוניות כאשר יצר כנורמה ציבורית את תרבות השקר ואחיזת העיניים, ועדיין מוטלת חובת ההוכחה על אלה שמאמינים שלא היה קשר בין ההתנתקות לבין פרשות השחיתות של משפחת שרון שחלקן לא נחקרו עד לכתיבת שורות אלה.

שרון, בעל ותק וניסיון בהולכת שולל וסקרים, הגדיל לעשות כשהערים על הכנסת בנושא תקציב הביטחון, אך מי שסבר לתומו ששרון היה השיא של השחיתות השלטונית טעה. עולה עליו ללא ספק יורשו הבלתי מוכתר אהוד אולמרט, שחייב הציבוריים והפוליטיים רצופים פרשות שחיתות שחלקן עדיין לא נחשפו, חקירות משטרה והתעשרות בלתי פוסקת על

אשבון הקופה הציבורית. בדרכו למעמד של מיליונר כבד וחבר האליטה של האלפיון העליון, מצטייר אולמרט כאיש הציבור המושחת ביותר בתולדות המדינה. בדומה לשרון, ניסה אולמרט לטשטש את רמת השחיתות שלו בתוכנית ההתכנסות, עד שהגיעה מלחמת לבנון השנייה וטרפה לו את כל הקלפים.

מאז ראשיתה של המדינה זרמו מים רבים בכנרת, בנהרות ובנחלים. אך המים הצלולים והזכים הפכו בהדרגה למים מעופשים, מזוהמים ועכורים. מדינת החוק שינתה את פניה לבלי הכר. ישראל חדלה מזמן להיות אור לגויים בתחומי ההגינות השלטונית וטוהר המידות. אורותיה המוסריים כבו מזמן והעלטה השוררת בה מעיקה ומקוממת אזרחים טובים שחיים במציאות עגומה, ולא נותר להם אלא להתרפק על העבר שספק אם אי פעם יחזור.

כל מה שנותר לעשות הוא לייחל ולקוות שבראש המדינה יחזור ויעמוד ראש ממשלה מנהיג בעל רמה מוסרית גבוהה, שיסחף אחריו את ההמונים בדוגמה האישית שיקריין - לא רק לצורך ישוב המדינה בחלקיה העירומים בנגב ובגליל, אלא בעיקר לייצב אותה בתחום המוסרי וליצור לה מחדש תשתית של שלטון חוק.

אבל בינתיים, המציאות המוסרית הפגומה במדינה שולחת את גרורותיה גם אל שארית החלקות הטובות שעדיין קיימות בה. כאשר נתמנה השופט בדימוס, מיכה לינדנשטראוס, כמבקר המדינה בשלהי תקופתו של שרון, והכריז שהוא מתכוון להיאבק חזיתית בשחיתות השלטונית, היו כאלה שנדו לו אבל לא לזמן רב. הם לא הכירו אותו די הצורך ולא הבינו שהתבייתות שלו על מטרות הנָה בלתי נלאית, וגם אהבת התקשורת האובססיבית שלו היא גורם מאיץ בחשיפת האמת המרה על מה שקורה במדינה.

רבים הרימו גבות כאשר המבקר הקים אגף מיוחד למלחמה בשחיתות שבראשה מונה ניצב בדימוס יעקב

בורובסקי, קצין משטרה אמיץ וישר שעושה את מלאכתו בהתנדבות. תחת ניצוחו היעיל, הצליחו אנשי הביקורת לנעוץ שינויים בכמה אישים בכירים, ובראשם ראש הממשלה אהוד אולמרט, ואז הבינו הכול שנפתח עידן חדש במדינה.

לא היה זה מקרה שהצעתו של המבקר החדש, שביקש לשנות את החוק הנוכחי כדי לאפשר לו לפרסם בדו"חות השנתיים שלו את שמות המבוקרים סרחו בפומבי, עוררה רבים בקהילה הפוטנציאלית של המבוקרים למערכה נגדו. אבל לינדנשטראוס לא ויתר וחרג ממנהגם של אלה שקדמו לו, ולא הסתפק בדו"ח הביקורת השנתי השגרתי, אלא החל לפרסם דו"חות תקופתיים אחרי חשיפת מעשי שחיתות ציבוריים, ובהם צוינו במפורש שמותיהם של המבוקרים שהועברו להכרעת היועץ המשפטי לממשלה.

התוצאה של המדיניות החדשה שהנהיג המבקר היתה צפויה: התנפלות רבתי של התקשורת המגויסת על ידי עוזריו של אולמרט, שכינתה אותו בסרקזם "יעיל ופעיל מדי"... ככל שהעמיק המבקר את מאבקו בשחיתות, כך הוא הפך מטרה סמויה לפעילות מאחורי הקלעים שנועדה להשחיר את דמותו, להעניק לו דימוי שלילי ולהחלישו. במקביל, החלה פעילות פרלמנטרית לחקיקת חוק חדש שיגביל את סמכויותיו של מבקר המדינה. לא חסרים חברי כנסת מושחתים שיתלהבו ממהלך מביש זה, אם כי בשלב זה חייבים לציין שהוא עדיין לא הבשיל.

השלב הבא של האולמרטים היה ניסיון נואל ליירט את יועצו של ראש הממשלה למאבק בשחיתות, ניצב (בדימוס) יעקב בורובסקי, באמצעות "תפירת" תיק נגדו בסיועו של פעיל ליכוד לשעבר סלומון קרובי שחצה את הקווים לקדימה. אומ"ץ חשפה אותו כמי שעבד בעבר בלשכתו של סגן שר התמ"ת לשעבר ח"כ אלי אפללו.

הניסיון לא צלח, אבל בעקבות החוויה הקשה

שעבר, החליט האיש האמיץ הזה, ניצב לשעבר בורובסקי, לא להאריך את תקופת כהונתו המסתיימת בסוף שנה זו ולפרוש מתפקידו. הוא עושה זאת בתחושה של אכזבה ותסכול מכך שאוכפי חוק וחוקרי פרשיות שחיתות, ככל שיהיו ישרים ואמיצים, הפכו להיות, כהגדרתו, מטרות לסיכולים ממוקדים.

מלאכתם של שליחיו לדבר העבירה של ראש הממשלה נמשכה ללא לאות, במטרה לבלום את המשך החקירות נגד ה"בוס". צוות פרקליטיו של ראש הממשלה, בניצוחו של עו"ד אלי זהר, עשו בשנת כהונתו הראשונה כל שביכולתם כדי ליצור סחבת מכוונת, במטרה לתקוע מסמרים בגלגלי הבדיקות של המבקר, וכדי למנוע העברת ממצאים חמורים להכרעת היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז. מזוז הוא זה שאמור להכריע בכל תיק של אולמרט, אם לסגור אותו או להורות על חקירה משטרתית. באיחור רב ואחרי הרבה היסוסים הורה מזוז לחקור חשדות כנגד ראש הממשלה. מי שכן עשה זאת הוא פרקליט המדינה ערן שנדר, שהורה על פתיחת חקירה משטרתית נגד אולמרט בפרשת בנק לאומי שבה הוא שקוע עד צוואר.

אולמרט הצליח להתיש את לינדנשטראוס

אין תמה אם כן שלינדנשטראוס הותש בהדרגה. הן בשל גודש העומס המוטל עליו והן בשל העימותים החזיתיים הבלתי פוסקים עם ראש הממשלה. אולמרט, חסר המעצורים ובעל הלשון החדה, לא נמנע מלרמוז על כך שלינדנשטראוס זקוק לטיפול פסיכיאטרי. עמותת אומ"ץ פנתה למזוז בבקשה להעמיד את אולמרט לדין על העלבת עובד ציבור, אך התלונה נדחתה על הסף בדומה לתלונות אחרות על דרכי התנהלותו של אולמרט.

קשה לדעת אם היועץ המשפטי לממשלה חושש מאולמרט עצמו או מהאפשרות שהכרעה בעלת משקל שלו

עלולה להביא לפרישתו המוקדמת של ראש הממשלה בעקבות הגשת כתב אישום, ולאנדרלמוסיה פוליטית. אם כי אין כמעט ספק שחברי הכנסת תאבי הכבוד והשכר יעדיפו למצות כל תרגיל פוליטי אפשרי, ובלבד שלא ייאלצו לוותר על מנעמי המשרה.

אולמרט הצליח למנוע את הקמתה של ועדת חקירה ממלכתית לחקירת כשלי ומחדלי מלחמת לבנון בחזית ובעורף, והחליט להתבסס מעבודתה השנויה במחלוקת של ועדת בדיקה ממשלתית בראשותו של השופט בדימוס אליהו וינוגרד בן השמונים. הוא חשב שבכך יצליח להתחמק מביקורת מציקה של מבקר המדינה. כשהתברר לו שלמבקר יש תוכניות אחרות, הוא הגביר את הלחצים עליו במטרה לדחוק אותו לפינה. ואמנם, עלה בידו לגרום לכך שפרסום דו"ח הביניים של המבקר על תפקוד העורף בתקופת המלחמה נדחה בסופו של דבר לסוף יולי.

אבל בכך לא נאמרה המילה האחרונה. נפוצו שמועות שחוקרים פרטיים החלו להתחקות אחר המבקר. אלה נשכרו בידי גורמים לא מזוהים כביכול, בניסיון לגלות "חורים שחורים" בעברו האישי והמקצועי כנשיא בית המשפט המחוזי בחיפה. זהו פרצופה המכוער של המדינה, שראש ממשלתה מקדש את כל האמצעים הפסולים כדי לסכל בדיקות וביקורת על מחדליו הציבוריים ומעלליו האישיים.

למרבה הצער דעכה במקצת האהדה הציבורית הגדולה כלפי מבקר המדינה, וזאת לאחר שהציבור זיהה אצלו נטייה מופרזת להופעה בתקשורת, טעויות בדרכי הפרסום, הססנות, חולשה ואי-עמידה בלוח המועדים. המורא מפני ידו הארוכה של אולמרט דבק בהדרגה גם בו.

האור הבודד במנהרת השחיתות

במנהרת השחיתות החשוכה בוקעים לעתים רחוקות גם

אורות. אחד מהם הוא החשב הכללי במשרד האוצר, ד"ר ירון זליכה, שיצא חוצץ נגד שני ראשי הממשלה המושחתים. העימות הראשון של זליכה היה עם ראש הממשלה לשעבר אריאל שרון. שרון דאג להסתיר דברים שקרו בבנק אוצר השלטון המקומי, ששייך אמנם לחברה זרה אבל בראשו עומד פעיל מרכזי של הליכוד בירושלים ששרון חפץ ביקרו. מה עוד שבאמצעות בנק זה מקבלות רשויות מקומיות הלוואות בתנאים מיוחדים.

זליכה סירב להיענות לבקשת הבנק לקבל ביטחונות מדינה לכל ההלוואות שייתן. גם דרישה נוספת לקבל מענקים שמנים נדחתה על הסף בידי זליכה. התגובה היתה מיידית – תלונה לשרון נגד החשב הכללי במשרד האוצר.

באחד הימים, בתקופה שבה כיהן נתניהו כשר האוצר בממשלתו של שרון, פנה אלי כהן, אז עוזרו של נתניהו וכיום הממונה על השכר במשרד האוצר, והעביר מסר מאיים לזליכה מטעמו של חבר הכנסת דאז עמרי שרון, מובן שבשמו של אביו ראש הממשלה: "אם לא תיענה לבקשת הבנק יכוונו אליך אל הראש." כך על כל פנים נכתב בתלונה שהגיש זליכה ליועץ המשפטי לממשלה מני מזוז. במקביל הוא התעלם מהאיום וסירב לאשר את הבקשה.

להפתעתו הבלתי נעימה פנה אליו נתניהו בעצמו בבקשה יוצאת דופן: "עשה לי טובה ותראה אם אתה יכול ללכת לקראתם. שרון אמר לי שאם נתעקש הוא לא יאשר לי רפורמות ויעשה לי בעיות בתקציב המדינה...". זליכה לא נכנע ונתניהו הפסיק ללחוץ. רק לאחר בחירות 2006, ולאחר שאולמרט הפקיר את ביטחון המדינה בידיו של עמיר פרץ, ומינה את עושה דברו אברהם הירשזון לתפקיד שר האוצר – מינוי שנולד בחטא וכל מטרתו היתה שאולמרט ימשיך לשלוט בקופה ולהיטיב עם אילי ההון – מולאו תביעותיה של הנהלת הבנק, למורת רוחו של זליכה.

להירשזון לא היתה כל בעיה מוסרית לעשות זאת. כל הפרטים האלו היו חסויים במשך יותר משנתיים. כאשר הם נודעו לאומ"ץ, מיהרה העמותה להגיש תלונה ליועץ המשפטי לממשלה, ודרשה שהמטרה תחקור חשד לאיומים שהועברו לחשב הכללי על ידי חבר הכנסת עמרי שרון באמצעות עובד מדינה בכיר. ושוב, כמו בפעמים קודמות בעבר, דחה היועץ את הדרישה בנימוק שלא מצא בה עניין לציבור.

אגב, נושא חמור זה של סגירת אלפי תיקי חקירות בשנה על ידי הפרקליטות וקציני משטרה בכירים בנימוק של חוסר עניין לציבור, עורר בעבר הרמת גבות בקרב משפטנים בכירים, שראו בסידור זה פרצה חוקית שנויה במחלוקת ודרך מצוינת לסגור תיקים למקורבים ומיוחסים למיניהם. אומ"ץ יצאה חוצץ נגד התופעה הסיטונית הפסולה, וטענה בהקשר לכך שלה יש בהחלט עניין בכל תיק שנוגע לאיש ציבור ולעובד ציבור... אך התברר שמבחינה חוקית לא ניתן בשלב זה לבלום את התופעה.

החשב הכללי המשיך לנהל מלחמת מאסף נגד כוונת ממשלת אולמרט להעניק הכשר למכרזים תפורים, נגד שרי ממשלה מסוגו של בנימין (פואד) בן-אליעזר שפועל ללא לאות כדי לרצות אילי הון בתחום האנרגיה ונגד חשבי משרדי ממשלה שהתירו את הרסן. במהלך תקופת כהונתו של זליכה חלו כמה ניסיונות לפטרו בהשראתו של ראש הממשלה אהוד אולמרט. לקראת תום מועד כהונתו נמסר לו כי אין כל כוונה להאריכה.

כך או אחרת, בינתיים הסתבך שר האוצר עצמו בפרשיות שחיתות אישית חמורות ביותר. פרשיות אלו גרמו לכך שהירשזון נאלץ בשלב ראשון להשעות את עצמו ולאחר מכן להתפטר מתפקידו. בשלב הבא הוגש נגדו כתב אישום על גניבת כספי ציבור, שאודותיו נרחיב את הדיבור בפרק אחר.

בחוסר רגישות תהומי וביהירות שאינה יודעת

גבולות, מינה את עצמו אולמרט כשר אוצר זמני. לא הפריעה לו העובדה שסביב פעילות משרד זה נערכות חקירות משטרה שקשורות בו אישית - ניסיון להטות את המכרז לרכישת מניות לאומי - ובמנהלת לשכתו המושעית שולמית זקן, שהסתבכה בחקירה בפרשת השוחד ברשות המסים והושעתה מעבודתה ברשות המסים. רק לאחר שהיועץ המשפטי של אומ"ץ, עו"ד בועז ארד, התריע על כך, נאלץ היועץ המשפטי לממשלה להורות לאולמרט לפנות את כיסאו של שר האוצר.

בסופו של דבר התפטר הירשזון מתפקיד שר האוצר. כוונתו המקורית של אולמרט היתה למנות לתפקיד את חיים רמון, שאמור היה לסייע לו בשימור המערכת השלובה של הון ושלטון. אולם התנגדות ציבורית גורפת, שלובתה בידי ארגוני נשים שלא סלחו לו על הרשתות הפלילית בעבירת מין, הביאה לפסילת מינויו. למשרד האוצר נכנס חבר אחר של אולמרט - רוני בריאון. מאוחר יותר קיבל רמון מאולמרט "פיצוי" - תפקיד של ממלא מקום ראש הממשלה.

ביטוי חמור לשחיתות במדינה ניתן למצוא בכך שעם אלה שדבק בהם הרבב נמנים נשיאי מדינה, שופט עליון לשעבר, שרי משפטים וביטחון לשעבר, יושבי ראש של הכנסת, רבנים ראשיים, מפכ"לים לשעבר, בעלי תפקידים בכירים במערכות המשפט ואכיפת החוק וכן שורה ארוכה של חברי כנסת, ראשי ערים, נבחרי ציבור ופקידים בכירים בכל הרמות ומגזרי המשק והחברה. אם לא די בכך, הנגע פשה גם בארגונים וולונטריים ובעמותות לענייני רווחה. תרומות שהיו מיועדות לנצרכים, נזקקים ומוכי גורל למיניהם, הגיעו לידיים פרטיות שהזדהמו.

העובדה שחלק מהם לא הועמדו לדין מחוסר ראיות, ואחרים יצאו זכאים מחמת הספק או זוכו זיכוי שנוי במחלוקת, לא מעידה שהם נקיי כפיים. לעתים ניתן לייחס זאת למערכות חקירה לקויות, שלא

השכילו לאסוף ראיות חיוניות. לעתים הסיבה היא מידה בלתי מבוטלת של סלחנות בניסוח כתב האישום, שלא לדבר על מידה מוגזמת של רחמים והתחשבות יתר שמפגינים שופטים כשעל דוכן הנאשמים ניצבים אישי ציבור, בכירים, אילי הון וידוענים למיניהם. הרעה החולה צמחה בקרב המנהיגות הפוליטית במדינה – ולא רק ראשי הממשלות – שלא השכילה להוות דוגמה אישית, והוכיחה שהדגים מסריחים לאורך השנים דווקא מראשיהם של מנהיגי מפלגות ואישים מכל צבעי הקשת הפוליטית. הם החלו לבעוט בשלטון החוק, לזלזל בו או לעקוף אותו במישרין ובעקיפין. כך נפרצו הסכרים ואיש הלא־אישר בעיניו יעשה.

למרבה הצער, גם האופוזיציה הפגינה בשנים האחרונות חידלון גמור מול התנהלותה של משפחת שרון שהשחיתה את המדינה על כל צעד ושעל. מאז שנתניהו התפטר מתפקיד שר האוצר בממשלתו של שרון ונחל הפסד צורב בבחירות לכנסת, הוא לא חזר אל עצמו ולא הפגין עמידה זקופה ונחישות בתפקידו כראש האופוזיציה. על פרשות השחיתות של משפחת שרון הוא לא הגיב כמעט, ואילו הערותיו לפרשת השחיתות של אולמרט היו מינוריות ועלובות. ההסבר שניתן להתנהלותו המוזרה – בכוונתו להיות "ממלכתי" – נשמע דחוק בעידן שבו האופוזיציה היתה צריכה לעלות על בריקדות במאבק בלתי מתפשר נגד השחיתות הציבורית. בהקשר לכך נשאלו כמה שאלות נוקבות. כמו למשל, האם נתניהו חושש מפתיחת תיבת פנדורה, שתוכנה מכיל חומרים שאנחנו לא מכירים; או שאולי, כמו רבים אחרים, הוא פשוט מפחד מאולמרט חסר המעצורים...

ומה קורה במפלגה שאמורה היתה לקדש את המלחמה בשחיתות, מפלגת העבודה? גם קולם של בכירים בעבודה, שאמורים היו לנשוף בעורפו של ראש הממשלה בתחום המוסרי, נדם לאחר שקיבלו תיקים

בממשלה. ייאמר לשבחו של אחד מהם, אופיר פינס, שהוא התפטר מהממשלה – תופעה נדירה בנוף הפוליטי – לאחר שצורף אליה אביגדור (איווט) ליברמן בתפקיד השר לעניינים אסטרטגיים. אולם פינס לא עשה זאת בעקבות החקירה המשטרתית הממושכת נגד עסקיו הבינלאומיים המעורפלים של ליברמן, אלא בגין דעותיו הגזעניות.

אנשי אופוזיציה ותיקים בכנסת הקודמת, מסוגו של חבר הכנסת לשעבר יוסי שריד, החשו אף הם תקופה ממושכת מדי בהמתינם לסיום מהלכים מדיניים שנויים במחלוקת – בעיקר להתנתקות – שנקשרו לרצונו של שרון להדחיק את נושא החקירות המשטרתיות נגדו. נושאים מדיניים שנויים במחלוקת גברו על סרטן השחיתות ששלח את גרורותיו אל כל חלקה טובה במדינה.

רעיון ההתכנסות של היורש אולמרט, שנועד גם הוא ככל הנראה לדחוק לקרן זווית את החקירות הפליליות נגדו, זכה לתקופה קצרה לאהדת "חוגים נאורים", ורק מלחמת לבנון השנייה שקטעה את התוכנית באיבה הביאה להתעוררות מסוימת במאבק של חוגים אלה נגד השחיתות השלטונית.

חברי הכנסת של ש"ס, התנועה הנחקרת ביותר במדינה, מילאו פיהם מים מול השחיתות. הם ידעו שמי שחי בבית זכוכית, מוטב שייזהר בדבריו. נושא השחיתות במדינה לא עלה מעולם על סדר היום של תנועה זו, בעלת זיקה לדת אך לא לערכיה.

הגדיל לעשות שר המשפטים לשעבר יוסף (טומי) לפיד, שכחבר ממשלה הוכיח דו־פרצופיות בכל הנוגע למעלליה של משפחת שרון. גם בשבתו בספסלי האופוזיציה התחמק לפיד בשיטתיות מלהתייחס לנושא הטעון, וכל זאת במסגרת מאמציו הבלתי נלאים לזחול מחדש לממשלתו של שרון.

עמרי שרון – קצין המבצעים של משפחת השחיתות

וכך הפכו נבחרי העם לאגודה אחת של קופים שאינם רואים, אינם שומעים ואינם מדברים על "פרשות" משפחת שרון.

"קצין המבצעים" של המשפחה הוא עמרי שרון, עמוס קופת שרצים, שמעלליו מפורטים בספר זה. מאז ומתמיד הוא בז לחוק במאמציו הבלתי נלאים לשמר את אביו כראש הממשלה הנצחי של המדינה. לא היה צורך להתאמץ במיוחד כדי לזהות את האמת העובדתית: אלוף פיקוד המרכז בתקופת ההתנתקות, יאיר נוה, אדם מסורתי חובש כיפה שהיה אחד מאדריכלי ההתנתקות, "נזכר" באיחור של שנתיים שהיה זה משגה מבחינה ביטחונית שנעשה מתוך "שיקולים אחרים".

למרבה הצער, דווקא בתקופה הרת גורל זו, היועץ המשפטי לממשלה, מני מזוז, הוכיח שהוא לא יכול או לא מסוגל לעמוד זקוף קומה מול שועי הארץ – בעיקר לא נגד ראשי הממשלה אריאל שרון ואהוד אולמרט. באיחור רב ולאחר היסוסים רבים, הגיש מזוז כתב אישום נגד עמרי שרון בפרשת גיוס כספים בלתי חוקי למטה הבחירות של אביו, אך ספק רב אם בסופו של דבר ימוצה הדין איתו. עמרי שרון נמצא בכלא "מעשיהו", אך חבורת "הצדקנים" שהקיפה אותו פועלת להשגת חנינה.

מזוז היה היועץ המשפטי הראשון שנבחר על פי הנוהל החדש של חיפוש מועמדים לתפקיד היועץ ובחינתם על ידי ועדה מיוחדת. נוהל זה נקבע לאחר שהתברר שחל פחות הדרגתי במעמד של היועצים המשפטיים לממשלה וביכולת ההכרעה שלהם, והיווה פשרה לאחר שנגנזה הכוונה להפריד בין שני התפקידים – היועץ המשפטי לממשלה והתובע הכללי של המדינה – שבשם ההיגיינה הציבורית כבר מזמן צריכים היו להיפרד.

אבל ההר הוליד עכבר. שורה ארוכה של החלטות שגויות שהיטיבו עם אישי ציבור הפכו את מזוז, לפחות בתקופה הראשונה של כהונתו, **לטובע** הכללי של המדינה. כמה מהחלטותיו גרמו להרמת גבות של הקהילה המשפטית האקדמית הבלתי תלויה.

כל הסימנים העידו על כך שמזוז זיהה באיחור רב את השחיתות השלטונית במדינה, וזו היתה הסיבה שהוא יצא חוצץ נגדה באיחור רב: "בזמן פציעות", אם נשאל את הביטוי מתחום הספורט. הוא הפתיע אמנם בהתבטאויות פומביות חריפות: "... יש לחתור לשינוי התרבות השלטונית בישראל... כמעט מדי יום ניתן להיתקל בסימן אזהרה כזה או אחר המאותת על היחלשות נמשכת במערכת החיסונית... התעלמות מסימנים אלה עלולה להוביל אותנו להידרדרות מהירה וכואבת במדרון...". אך בפועל – הדיבורים לא גובו במעשים.

למען האמת ההיסטורית כדאי לציין ששני היועצים המשפטיים לממשלה שקדמו למזוז וכיהנו בתפקיד בתריסר השנים האחרונות, הפגינו גם הם חולשה ורפיסות מול ראשי ממשלה פחות דורסניים, ושירתו לעתים את האינטרסים שלהם.

מיכאל בן־יאיר ששימש בתפקיד בתקופתו של רבין – בני משפחתו של רבין היו אלה שהמליצו עליו לתפקיד – נמנע בשעתו מלהגיש כתב אישום נגד השר בנימין (פואד) בן־אליעזר, אחד המנהיגים שהתעשרו בתקופת כהונתם הציבורית. השני הוא אליקים רובינשטיין, כיום שופט עליון, שהוכיח חולשה ורפיסות רבה בתפקיד ונמנע מלהגיש כתבי אישום נגד אישי ציבור בכירים, בהם שני ראשי הממשלה ושרים מכהנים. רובינשטיין אף הגדיל לעשות כאשר מחל על כבודו נוכח התקפות חוזרות ונשנות עליו מצד אישי ציבור בכירים, ביניהם גם ממלא מקום ראש הממשלה, אהוד אולמרט, נחקר סדרתי בפרשות שונות.

גם חברי כנסת מכמה מפלגות, בעיקר ש"ס והליכוד, איבדו את הבושה ולא חששו להתעמת עם היועצים המשפטיים – בעיקר בנושא הסרת חסינותם של חברי כנסת שסרחו, וביקשו למנוע את העמדתם לדין.

אם כך נוהגים יועצים משפטיים לממשלה, מה יש לנו להלין על חברי מרכז הליכוד שביטאו את הזדהותם עם עמרי שרון גם אחרי שהוגש נגדו כתב האישום; ולא הסתירו את תמיכתם הגורפת באביו, שנגדו חשש להגיש מזוז כתב אישום?

אין ספק שמאחורי התמיכה עמדה סיבה הרבה יותר פרוזאית: רבים מהם עשו זאת בגלל ג'ובים פוליטיים, חברויות בדירקטוריונים, מינויים וסידורים שונים שנעשו למענם בחסות משפחת שרון. השופט העליון בדימוס יצחק זמיר, שכיהן בעברו גם כיועץ משפטי, ראה בכל אלה "גניבת כספי המדינה". ההידרדרות המוסרית נמשכה לאורך השנים והגיעה לשיאה בשנה החולפת. היתה לו שנה שבה ההון לא הסתפק בחיבור לשלטון. הוא כבר החל לשלוט בשלטון. ממדינת חוק הפכה ישראל למדינה שבה זרועות החוק נרדפות בגלוי ובסתר על ידי גורמים שונים שפעלו בניצוחו של ראש הממשלה, אהוד אולמרט, הפוליטיקאי המושחת ביותר בתולדות המדינה.

מול כל אלה המושחתים, ישנם אזרחים רבים שמוכנים לעשות הרבה כדי להבריא את המדינה מתחלואיה. אבל הם אינם יודעים כיצד לעשות זאת, ואין גם מי שיתווה להם את הדרך וייתייצב בראש המחנה. בשנה החולפת הגיעו התסכול והכאוס לממדים בלתי נסבלים, כשעל כפות המאזניים עומד לא פחות מאשר עתידה של מדינת ישראל. אלה שכואבים את מצבה של ישראל, רואים כיצד נסדקו ונבקעו ארבעת היסודות שעליהם נבנתה המדינה בעמל כה רב. מלחמת לבנון השנייה הרחיבה והעצימה את הסדקים

והבקיעים. העם איבד באופן מוחלט את האמון במנהיגיו, והשחיתות שדבקה ברבים מהם תרמה לאווירת הנכאים והייאוש. לראשונה חדרה לתודעתם של אזרחים רבים ההכרה שיש קשר ישיר בין שחיתות שלטונית להתנהלות ביטחונית.

גם צה"ל נחשף במלוא ערוותו

ביטחונה של ישראל, שהיה מושחת מאז ומתמיד בעיקר על צה"ל - אחד הצבאות החזקים בעולם - על חיל האוויר שנחשב לטוב בעולם ועל ארסנל של נשק מתוחכם, התערער במלחמת לבנון השנייה. צה"ל נחשף במלוא ערוותו, וקשה היה שלא לראות את הקשר הישיר בין השחיתות האישית של כמה מקברניטי המדינה ובראשם אהוד אולמרט, לבין התנהלותם בתקופת המלחמה ובדרכי קבלת ההחלטות.

הפכנו למדינה שאינה נותנת שירותים חיוניים לאזרחיה בכל ימות השנה, ונשענת בסופו של דבר על שְׁנוֹר מתגבר שבא לידי ביטוי במלחמת לבנון. בעיצומה של המלחמה הקים האוליגרך ארקדי גאידמק עיר אוהלים בניצנים עבור אלפי משפחות תושבי הצפון, שהופגז ללא הרף. גאידמק עשה את מה שהמדינה היתה אמורה לעשות, אך זו לא העניקה לאזרחיה כל הגנה ואף נמנעה - בעיקר מסיבות כלכליות - מלהכריז על מצב חירום. גאידמק חשף פעם נוספת את קלונה של המדינה כאשר העניק את שירותיו הטובים לתושבי שדרות המופגזת בקאסמים ושלח מאות משפחות למנוחת קרב באילת.

היסוד המוצק ביותר של המדינה - הביטחון - התערער לאחר שצה"ל נחשף במחדליו ובכשליו. הביטחון הבלתי מוגבל שצה"ל העניק לאזרחי המדינה כבר אינו דבר מובן מאליו. נפגע קשות ביטחונם האישי של התושבים באזורי העימות ובמקומות המטווחים על ידי הטילים שמחזיק האויב - הן

בלבנון והן בעזה. האיום האיראני על כל שטחה של מדינת ישראל גורם לאווירת נכאים וחוסר תקווה עד כדי דיבורים ממשיים על סופה של המדינה.

כך גם לגבי מצבה הכלכלי של המדינה. על פניו אנחנו בתקופת שגשוג כלכלי, אך אם נבחן היטב אותו שגשוג נבחין ששביעות הרצון מהמצב היא בעיקר אצל אילי ההון שרבים מהם השכילו להתחבר אל עטיני השלטון. הכלכלה הישראלית, שנראית יציבה ולפעמים אף פורחת בעידן של חגיגות בבורסה, היא פוליטית ביסודה ומוכתבת על ידי הסכמים קואליציוניים שהמכנה המשותף להם היא סחיטת הקופה הציבורית המידלדלת. סימפטום אחד מיני רבים: יו"ר ועדת הכספים של הכנסת, ח"כ יעקב ליצמן, לא היה מוכן להתפטר מתפקידו אלא רק לאחר שיובטח סכום של חצי מיליארד שקלים לגופים חרדיים שהביאו אותו לכנסת. סממן נוסף למצבנו הוא הכניעה לקבוצות לחץ של עובדים חזקים, שיושבים עם היד על ברזי המדינה או תשתיותיה: חברת החשמל, עובדי הנמלים, עובדי הבנקים, המורים ומי לא.

המצב החברתי הולך ומחמיר. החברה הישראלית של היום היא חברה שסועה, קרועה, מפולגת עם קוטביות שאינה ניתנת לגישור ובנויה ממעמדות שנוצרו על פי רמת החיים האישית. הדו"חות המעודכנים לשנת 2007 מלמדים שמספרם של הילדים העניים במדינה מתקרב למיליון! יותר מארבעים אחוזים מאזרחי המדינה דיווחו שבגלל מצבם הכלכלי הם אינם יכולים להתמודד ולפתור בעיות בסיסיות של דיור, מזון, תעסוקה, בריאות וחינוך ילדיהם.

עגום לא פחות הוא מצבם של הקשישים. רבים מהם סובלים מתת תזונה ומרמת בריאות ירודה. הזנחנו את הקשישים המוגבלים; ואילו העובדים הזרים, אלה שאמורים היו להחליף את מוסדות הסעד, הפכו מטרה לרדיפה חסרת מעצורים. מערכות הסיוע הוולונטריות

קורסות והן אינן יכולות עוד להתמודד עם המספר הגדל והולך של משפחות שנזקקות למזון או לכל סיוע בסיסי אחר.

בראשית 2008, החברה הישראלית שסועה, מפורדת ומסוכסכת כתוצאה מהתפוררות הערכים, מהפערים המתרחבים, מהקטבים המתחדדים ומן האלימות שוברת שיאים. זו מדינה שבה כל דאלים גבר וכל אחד לגורלו; מדינה שחיים בה כמה עמים: עשירים ואנשי אליטות לצד עניים מרודים; חרדים לצד חילונים; אנשי ימין לצד שמאלנים; מזרחים ליד אשכנזים; צפוניים לצד נזקקים; ותיקים ליד עולים חדשים; יהודים לצד ערבים. זהו המצע שעליו צומחות השחיתות ותחושת הקיפוח של כל אחד ממרכיבי החברה. כל זה קורה בשעה שהחוק הישראלי מקרטע ואינו נאכף כראוי על ידי המשטרה, שבמקרים רבים ידה קצרה מלהושיע במניעת זילות בחיי אדם שהפכו להפקר, והיא מגלה אוזלת יד מוחלטת בשמירת ביטחונם האישי ורכושם של אזרחי המדינה. באותה עת מתהדקים הקשרים בין אנשי משטרה לבין נציגיהם של ארגוני הפשיעה, שבמקרים מסוימים מקבלים מידע מוקדם על צעדים מתוכננים של המשטרה – פשיטות על מכוני ליווי, בתי הימורים וכו'. לעתים מצליחים אותם ארגוני פשע להחדיר למערכת את אנשי שלומם, שמתגייסים כשוטרים לכל דבר. לא אחת הם עושים זאת בהצלחה גדולה יותר מהצלחת המשטרה להחדיר סוכנים סמויים לחשיפת פשעים, בעיקר בתחום הסמים. בדבר אחד המשטרה דווקא מצטיינת: בחקירות פומביות מתוקשרות של אישי ציבור ובתזמון מדהים של הודעות לתקשורת ומסיבות עיתונאים, שמלוות לא אחת בספינים למיניהם שכבר מזמן הפכו למכת מדינה.

גם מצבן של הרשויות האחרות לאכיפת החוק אינו טוב יותר. שופטים מסובכים בפרשיות פליליות, אנשי פרקליטות סורחים, ואנשי גופים לאכיפת חוק

מקבלים שלמונים ומבזים את החוק. גם כוונה טובה להוציא את האמת לאור, כדוגמת מעשיה של עו"ד ליאורה גלט ברקוביץ', שהדליפה לעיתון **הארץ** מסמך של משרד המשפטים ובו בקשה לערוך חיקור דין לאיש העסקים סיריל קרן בפרשה הקשורה בחשדות נגד ראש הממשלה לשעבר אריאל שרון ובניו, הסתיים מבחינתה במפח נפש.

פרשה זו העלתה על סדר היום הציבורי את נושא חולשתם של היועצים המשפטיים לממשלה מול ראשי ממשלה עבריינים, שהם מצווים ליעץ להם בנושאים אחרים ולשבת במחיצתם.

אחרי כל זאת אין להתפלא על הגידול הבלתי פוסק בתלונות של אזרחים נגד עורכי דין, שלא מעטים מהם משתלבים יפה באווירת השחיתות הכללית במדינה. הפכנו למדינה שבה יש משפט אחד לעשירים ובעלי היכולת לשכור פרקליטים יקרים (לרוב על חשבון הציבור), ומשפט אחר לבעלי אמצעים מוגבלים שנאלצים לממן מכיסם הדל את ההגנה המשפטית. מבחן בוזגלו פשט מזמן את הרגל. המערכת המשפטית קורסת תחת הר התיקים, וכתוצאה מכך יש נטייה גוברת ללכת לעסקות טיעון. לא אחת הצדק נרמס תחת הרצון לסיים את התיק מהר ככל האפשר, לסמן וי בסטיסטיקה ולעבור לתיק הבא. גם השופטים תורמים לא במעט לאווירה הכללית, בכך שהם מאשרים ביד קלה עסקות טיעון ותשלומי כופר. התחושה היא שהם רחמנים יותר כשמונחים לפנייהם תיקיהם של המורמים מעם.

אופיו המיוחד של העם היהודי, דרכי התנהלותה של המדינה ובעיותיה המיוחדות, גרמו לכך שאנחנו צועדים בראש המדינות בעולם מבחינת כמות התביעות המשפטיות לסוגיהן. מאות אלפי תביעות נוספות מדי שנה למיליוני התביעות שעדיין לא הוכרעו במערכת. מצב זה מנוצל לא אחת בידי פרקליטים מתוחכמים, שמאריכים ודוחים דיונים משפטיים ולאחר מכן

מבקשים רחמים, עונשים קלים ועבודות שירות - בין השאר, בשל הזמן הרב שחלף מאז בוצעה העבירה... למרבה הצער, גם התקשורת משתפת פעולה. עבריינים כבדים הופכים להיות ידוענים ומתארחים או מארחים בתוכניות טלוויזיה. במקביל, מתפרסמות כתבות סכריניות סוחטות דמעות תנין על נאשמים לפני מתן גזר הדין או בעיצומו של ערעור על פסק דין. הכול כדי להשפיע על השופטים, חד וחלק.

האם זה מקרי שבהדרגה הולכים ומאבדים אזרחי המדינה את האמון העיוור שהיה להם לאורך שנים במערכת המשפט? שליש מהאזרחים אינם מאמינים כיום בשופטי ישראל. יש צורך דחוף להציב תמרון "עצור" מחשש שהספק יימשך ויהיה מאוחר מדי.

יש בארצנו רבבות אזרחים טובים, אנשים שנחלצים לסייע לפתור את מצוקות הזולת ומתנדבים במאות עמותות לסיוע ועזרה לאוכלוסיות החלשות, לפגועים, לנכים ולמוכי גורל למיניהם. אך גם הם מרימים ידיים כשהם מגלים את אטימות השלטון לגורלם של חריגים. מעת לעת נחשפות גם שחיתויות באותן עמותות, שהאנשים העומדים בראשן עושים בכספי התרומות כבשלהם. עקרון העזרה ההדדית, שהיה פעם אחד מדגליה המונפים של ההתיישבות העובדת, התפוגג זה מכבר. כל אדם וכל חבר לגורלו וליכולת הכספית שלו. ותיקים וקשישים מדור המייסדים של הקיבוצים עומדים בפני שוקת שבורה. עברם נשכח כלא היה.

מרבית הסוסים כבר ברחו מהאורווה

לאחרונה, דווקא בתקופת כהונתו של אהוד אולמרט, אנחנו מרגישים התעוררות ביחס האזרחים בכל הנוגע לשחיתות במדינה. אך התחושה היא שמדובר בהתעוררות מאוחרת אחרי שמרבית הסוסים כבר ברחו מהאורוות. על חלקם רכבו אנשיו של אולמרט בעוד

הוא דוהר בראשם. גידלנו כאן דור המשך שלמרבה הצער חלקים ממנו התחנכו לא רק על ערכים אלא גם על אווירה של שחיתות ונורמה חברתית רקובה. יותר ויותר צעירים מסרבים לשרת בצבא, ואלה היכולים אינם מהססים לרדת מהארץ. הכבוד וההערכה למדינה שבה גדלו נעלמו לחלוטין.

הביצה החברתית המצחינה תרמה, ללא ספק, להתערערות בלתי פוסקת של יסודות החוק במדינה. המוסר הציבורי הידרדר במהירות; טוהר המידות נשחק כמעט עד דק; המינהל התקין נרמס בראש חוצות; חציית גבולות החוק הפכה לנורמה, וידם של הגופים העוסקים באכיפתו קצרה מלהרתיע. קולם של נביאי החורבן המוסרי הפך להיות קול קורא במדבר הפוליטי.

אנחנו וילדינו חיים במדינה שמתפרקת בהדרגה מערכיה, שוחקת את התקווה, מרעילה את נפש הדור הצעיר ובא לציון הגועל נפש.

ומי שחושב שמדובר רק בתחושות ושיחות קיטורים של יום שישי בערב, טועה טעות מרה. מתפרסמים גם דו"חות בינלאומיים שקובעים כי יש עלייה מדאיגה בממדי השחיתות בישראל, ומצביעים על מגמה מסוכנת שלפיה ישראל מידרדרת במהירות לעבר מדינות העולם השלישי. במקום צדקה ומתן בסתר שהם מאפיוניה של המסורת היהודית, מתפתחת בישראל תופעה הפוכה של קבלה בסתר ושל שוחד בדרכים שונות ומגוונות. לעתים גם מתוחכמות.

הסיסמה "מושחתים נמאסתם" נמסה והתפוגגה מזמן. הרוב הדומם מגלה אטימות, ויש לא מעט כאלה שאף מתייחסים בהוקרה ובסלחנות כלפי מושחתים שנתפסו בקלקלתם, ואף מחקים אותם. השחיתות הפכה נורמה. היא כבר לא מהווה בושה. רשימת הנחקרים בפלילים במדינת ישראל כוללת נשיאים, ראשי ממשלות, רבנים ראשיים, שרי משפטים, שרי משטרה וביטחון פנים, חברי כנסת בעבר ובהווה, ראשי ערים, מפכ"לים של

המשטרה, פקידיים בכירים, ראשי ארגונים ציבוריים, רופאים מוערכים, פרקליטי צמרת - וקצרה היריעה מלהזכיר את מרביתם. כיום קשה למצוא במדינה גוף ציבורי שלא דבקה בו השחיתות ברמה זו או אחרת. כולל מערכת המשפט.

יש כמה תפוזים רקובים שמטילים רבב וכתם על כלל ציבור השופטים בישראל. רוח הפרצים חדרה לקודש הקודשים: שופט עליון בדימוס סרח; שופטת זייפה פרוטוקול משפט; שופטת הזמינה האזנת סתר; ישנם שופטים שאיש אינו מבין את פסיקותיהם; שופטים נמנעו מלפסול עצמם למרות ניגודי אינטרסים בולטים; יש שופטים שמטים חסד משפטי לקרובי משפחה וחברים; יש שופטים עליונים שבניהם ובנותיהם - בוגרי משפטים - מקבלים את המקומות המועדפים ביותר להתמחות. הקצפת נשאת במשפחה. הפרשן המשפטי המוערך, פרופ' זאב סגל, שהצליח לזהות את המגמה השלילית, קבע בהקשר לכך: "מערכת שיפוטית הנהנית מאמון ציבורי רחב היא תנאי בל יעבור לתקינות ממשלתית... המדרש טבע את האזהרה נגד שפיטה ברותחין של השופטים: אוי לדור ששופט את שופטיו. הדברים מבטאים את הסכנה הנשקפת לחברה עצמה אם יישמט ממנה בסיס האמון במערכת השפיטה. סכנה זו גוברת בשל העלאת האשמות גורפות בכלי התקשורת נגד שופטים שאינם נזכרים בשמותיהם, על עיוות עובדות ועל שפיטה בין בעלי דין שהיו מסוכסכים עמם, או בתיקים של בעלי דין, או בתיקים שבהם מופיעים פרקליטים מבאי ביתם...". הגידול הממאיר של השחיתות במדינה, בכל הרמות ובכל המגזרים, נובע מכך שחלק נכבד של המנהיגים - נבחרים העם ואישי הציבור - מזלזלים במערכת המשפטית ולעתים מזומנות אינם נשמעים לה. פסיקות של שופטים ברמות שונות נותרות תלויות באוויר; הנחיות היועץ המשפטי לממשלה אינן מכובדות; והוראות של הפרקליטות הן חסרות כיסוי. גם

בפרקליטויות אירעו מקרים תמוהים של מניעת הגשת כתבי אישום נגד מקורבים לצלחת, שיקולים זרים בקבלת החלטות משפטיות, הדלפות מגמתיות ועוד. כבר הזכרנו את הפרקליטה הבכירה, ליאורה גלט ברקוביץ', שהדליפה חומר חקירה שהיה קשור בראש הממשלה לשעבר אריאל שרון. ומה הסיבה? היא סברה שהיועץ המשפטי לממשלה באותם ימים, אליקים רובינשטיין (כיום שופט בית המשפט העליון), מתכוון לסגור תיק עמוס ראיות ועשתה דין לעצמה. גם הוויכוח המתקשר בין היועץ המשפטי מני מזוז לבין פרקליטת המדינה לשעבר עדנה ארבל (כיום שופטת בית המשפט העליון), בשאלת הגשת כתב אישום נגד ראש הממשלה בפרשת "האי היווני", הגבירה את המבוכה והמבולקה שהחלו לחלחל בקרב האזרחים שהתקשו להחליט מי מבין השניים צודק יותר: היועץ המשפטי שהתחמק מהגשת כתב אישום בנימוק שאין ראיות מספיקות, או פרקליטת המדינה שקבעה שיש ראיות למכביר.

ארבל עצמה הואשמה על ידי העיתונאי יואב יצחק, כמי שקיבלה מקופת המדינה פיצויים בסכום של רבבות שקלים שלא כדין, לא טרחה להחזיר את הכסף ודרכה לעליון לא נחסמה בגלל זה. בכלל, צריך לזכור ששופטי העליון הם בסופו של דבר בשר ודם. גם להם יש חולשות, העדפות, ולעתים גם הטיות לכאורה.

תלונות רבות שהגיעו לעמותת אומ"ץ כמו גם לגופים אחרים, וזכו להתייחסות של נציבת הקבילות נגד השופטים, השופטת העליונה בדימוס טובה שטרסברג כהן מצביעות, בין השאר, על תופעות חמורות: שופטים מסוימים שלא קראו באורח יסודי את החומר המשפטי שהיה מונח לפניהם; שופטים שחתמו על פסקי דין שנכתבו על ידי מתמחיהם; ניגודי אינטרסים זועקים לשמים והתנהגות לא נאותה. דומה שהדבר החמור ביותר שאירע למערכת

המשפטית הוא מותו של "מבחן בוזגלו". לכאורה קיים דין שווה לכולם - למנהיג הפוליטי הבכיר ולאחרון בוחריו. לראש העיר ולתושב שלה. לעשיר ולעני. למנהל ולעובד. לישראלי ולעולה החדש. ליהודי ולבן המיעוטים. אך מי שמכיר את המציאות יודע שיש במדינה דין אחד לאנשי האליטות העליונות ודין אחד לפשוטי העם, ולא רק בגלל יכולתם של הראשונים לשכור את שירותיהם של פרקליטי הצמרת היקרים - לעתים על חשבון הקופה הציבורית - שמצליחים להשיג לשולחיהם פסקי דין והסדרים שנמנעים מנאשמים רגילים.

תופעת הכופר מתפשטת בין המיוחסים

האם זה מקרי שבישראל ישנה רשימה מכובדת ובה עשרות רבות של מיוחסים למיניהם, שעברו במרוצת השנים עבירות חמורות של העלמות מס ובמקום לעמוד לדין פלילי - כאזרחים מן השורה - הם שילמו כופר לקופת המדינה, לעתים מכספים שנשאבו מחברות ציבוריות, ובכך פטרו עצמם מהעמדה לדין פלילי? עם ה"מיוחסים" ששם הודלף באקראי נמנים איל ההון יולי עופר ונשיא אוניברסיטת תל אביב פרופ' איתמר רבינוביץ'.

האם זה מקרי ששמותיהם של רבים אחרים נותרו חסויים ולא פורסמו ברבים, ורק לאחרונה, בעקבות פעילות של אומ"ץ, החל תהליך של שינוי התחיקה כדי שתהיה שקיפות מלאה גם בנושא זה?

יוצא מכלל זה הוא איש העסקים עופר גלזר, בעלה של המיליארדרית שרי אריסון בעלת השליטה בבנק הפועלים, שהורשע בהטרדות מיניות ונדון לתקופת מאסר קצרה. אולי בגלל הנושא הרגיש ואולי משום שחלק ניכר מאנשי הפרקליטות הן נשים. גם תאונת הדרכים החמורה שבה היה מעורב פרקליט הצמרת דורי קלגסבלד, שנדון למאסר לאחר שהורשע בגרימת מותם

של אם ובנה בתאונת דרכים, התקבל בהרמת גבה, והיו לא מעטים – ביניהם אנשי תקשורת – שטענו שהעונש שנגזר על קלגסבלד היה חמור מדי. משל כאילו לא קיפח חייהם של חפים מפשע. אבל אלה שתי דוגמאות שאינן מעידות על הכלל, והמציאות הסטטיסטית מלמדת שמספרם של עברייני הצמרת שנכלאו במרוצת השנים הנו מזערי בהשוואה למדינות מתוקנות בעולם.

מעולם לא עמדתי דום מול בתי משפט שזיכו אישי ציבור מחמת הספק. מתוך ידיעה אישית של חומרים בחלק לא מבוטל של המקרים האלה יש לי ספק רב לגבי אותם זיכויים. ברשימה מכובדת זו ניתן למצוא בין השאר את מאיר שטרית, יעקב נאמן, שמחה דיניץ, רפאל איתן, אביגדור קהלני, אלי לנדאו, אלי הורביץ, מוטי זיסר ואחרים.

גם השחיקה בסעיף האישום של "הפרת אמונים" אפשרה לשורה של אישי ציבור במישור הממלכתי והמוניציפלי "לחגוג" באזור הדמדומים של החוק.

יש גם רשימה נוספת, שבתוכה נמצא את הפוליטיקאים הבכירים והמיוחסים שנחקרו בחשדות שונים ולא הועמדו כלל לדין: אריאל שרון, בנימין נתניהו, אהוד ברק, שמעון פרס, עמיר פרץ, פואד בואליעזר, יצחק הרצוג, דליה איציק, עמרם מצנע, זהבה גלאון, לימור לבנת, צבי בר, צבי צילקר ועוד רבים אחרים. ורשימה שלישית, לא פחות מכובדת, כוללת את התיקים הפתוחים של אישים פוליטיים, עובדי מדינה בכירים, אנשי עסקים ואנשי אליטות. רשימה זו, הכוללת בין השאר גם את אביגדור ליברמן, שלום שמחון, רוחמה אברהם, אפרים סנה, ישראל כ"ץ, חיים כ"ץ, אביגדור יצחקי, ארקדי גאידמק, יגאל ארנון ורון חולדאי, רק מתארכת ככל שעובר הזמן ונוספים אליה עוד ועוד שמות ידועים ומוכרים.

האם זה מקרי שבית המשפט העליון, המוסד

השיפוטי הבכיר והחשוב ביותר במדינה, שבעבר רק חוגי הימין הקיצוני או החרדים ערערו על פסיקותיו, זוכה כיום לאמון מוגבל של הציבור? זהו אות מבשר רעות, שמזמין גורמים פוליטיים ואינטרסנטיים – ובראשם שר המשפטים פרופ' דניאל פרידמן – לנסות להגביל בצורה משמעותית את סמכויותיו של המוסד השיפוטי העליון.

לא במקרה בחר אולמרט בפרידמן לתפקיד שר המשפטים. הוא התרשם ככל הנראה משורת מאמרים חריפים שכתב ב**ידיעות אחרונות** נגד בית המשפט העליון, בעיקר משום שמקורבת שלו, פרופ' נילי כהן מאוניברסיטת תל אביב, לא נבחרה כשופטת עליונה. אולמרט בחר את האיש הנכון מבחינתו, שכן עימות מתמשך בין שר משפטים לבין בית המשפט העליון משרת את האינטרסים של ראש הממשלה, שמנסה יחד עם שר המשפטים לרוקן בהדרגה מתוכן את היקף השפיטה של בית המשפט העליון. זאת בעיקר ביכולת השיפוטי לבטל חוקים בלתי ראויים שנתקבלו בכנסת.

ערב כניסתו לתפקידו של פרופ' פרידמן הגשתי נגדו בשם עמותת אומ"ץ תלונה ליועץ המשפטי לממשלה מני מזוז, שבה טענתי כי הוא עבר עבירה לכאורה על החוק בשעה שפרסם מאמר ב**ידיעות אחרונות** שבו מתח ביקורת חריפה נגד שופטיו של חיים רמון בעקבות הרשעתו ועוד בטרם נגזר דינו. מזוז כצפוי דחה את בקשתי והוכיח פעם נוספת שאומץ לב אינו תכונה מוכחת אצלו.

פרידמן הפך בהדרגה לשר משפטים תמהוני, שמוכן לפגוע באושיות הדמוקרטיה. הוא הצטרף בגלוי לביקורת נגד מבקר המדינה, בנימוק שהוא "מנסה ליצור דה-לגיטימציה לאולמרט", וטען בהקשר לכך: "תפקידו של המבקר הוא לבדוק תקינות וניהול סוגיות כספיות של תקינות מינהל, ואם הוא נתקל בחשד לעבירה פלילית עליו להביאה לידיעת היועץ

המשפטי לממשלה, אך הוא אינו מוסמך לחקור בעצמו."

הגדיל לעשות שר המשפטים כשקבע כי לטעמו ראש הממשלה אינו צריך להתפטר, או להשעות את עצמו, או להטיל על עצמו הגבלות כלשהן בתקופת החקירות הפליליות שעלולות להימשך זמן רב. אמירה זו מבהירה היטב את כיוון חשיבתו.

פרידמן החל בתהליך מסוכן של הקמת מערכת שיפוטית משמעתית לאישי ציבור, אולי כדי לחלץ מהעמדה לדין פלילי. את הרעיון הזה הגה לראשונה עו"ד דב ויסגלס, מנהל לשכתו של ראש הממשלה לשעבר אריאל שרון, שטען כי קיימת אינפלציה בחקירות סרק של אישי ציבור, ואם יש כאלה שבכל זאת עברו על החוק יש להעמידם לדין משמעתית. מכאן קצרה הדרך להצעה שהעלה העיתונאי בן דרור ימיני: חקיקת חוק שיקבע שראש ממשלה לא יועמד לדין בתקופת כהונתו.

אחרי כל אלה, מדוע מתפלאים על כך שוועדת וינוגרד לחקירת כשלי ומחדלי מלחמת לבנון השנייה התעלמה מפסיקת בג"ץ שניתנה בעתירתה של חברת הכנסת זהבה גלאון, שעל פיה היה עליה לפרסם עד ערב פסח את עדויותיהם של ראש הממשלה אהוד אולמרט ושר הביטחון עמיר פרץ? חברי הוועדה, אליהו וינוגרד, פרופ' רות גביזון, ד"ר יחזקאל דרור והאלופים במיל' מנחם עינן וחיים נדל, העבירו בכך מסר לאזרחי המדינה שאפשר פשוט "לצפצף" על החלטות בג"ץ.

היה זה הסופר הצרפתי המפורסם, אונורה דה בלזאק, שטבע לפני כמעט מאתיים שנה אָמרה רבת משמעות: "אובדן האמון במערכת המשפט מעיד על ראשית התפוררותה של החברה". בישראל יש בהחלט מקום לדאגה מהתהליך שצובר תאוצה בהדרגה.

בתוך כל הכאוס הרקוב מגלים לפתע את פרצופם האמיתי של אלה שתמיד חשבנו שטובת המדינה עומדת

לפני טובתם האישית. בשעת מבחן אנחנו מגלים לצערנו את האמת המרה, שהוסתרה לא אחת במתק שפתיים ובגלגול עיניים. אחד מהם הוא יו"ר הכנסת לשעבר, אברהם בורג, שכיהן גם כיו"ר הסוכנות וההסתדרות הציונית והפך לאחר פרישתו לאיש עסקים פרטי. בורג הוא דוגמה לתהליך הסתאבות של מגלגל עיניים ותיק. איש ציבור, שראה עצמו מועמד למנהיגות מפלגת העבודה ואחר כך לראשות הממשלה, והנה, אחרי פרישתו מהכנסת ומהסוכנות הוא ניהל מאבקים לקבלת תנאי פרישה מועדפים וסירב לוותר על הרכב היוקרתי שמגיע לו, לדבריו, לכל החיים מקופת הציבור. בהמשך הוא הסתבך עם כמה אנשי עסקים בעלי רקע פלילי בקניית מפעל באשקלון, עסקה שנחקרה על ידי מבקר המדינה והמשטרה והסתיימה בלא הגשת כתב אישום. ואם לא די בכך, לפני הבחירות האחרונות לנשיאות צרפת הוא דרש לקבל אזרחות צרפתית, והצהיר בראיון עיתונאי שכדאי לכל אזרח ישראלי להחזיק גם באזרחות זרה.

כיצד מגיעים לרכוש כזה ממשכורות של עובדי ציבור?

הנשיא האמריקני הנערץ, ג'ון פ. קנדי, אמר פעם בפנותו אל אזרחי ארצו: אל תשאלו מה עשתה אמריקה למענכם, אלא מה אתם עשיתם למענה. כמה אישי ציבור ישראלים יכולים לפרט היום מה הם עשו למדינה מבלי שהמדינה תעשה עבורם? רבים מהם, שרים ופקידים בכירים לשעבר, הצטרפו לחיים הפוליטיים כאנשי המעמד הבינוני. כיום, לאחר שפרשו לטובת משרות מכניסות, הם כבר חלק בלתי נפרד מהאלפיון העליון ומהאליטות החברתיות שמעמיקות את הפערים במדינה ויוצרות עוולות חברתיות בלתי הוגנות שכמעט אינן ניתנות לגישור. ישנם לא מעט אישי ציבור, שרים וחברי כנסת

שצברו במהלך השנים רכוש רב, בעיקר נדל"ן, בארץ ובחו"ל, בשווי של מיליוני דולרים. כיצד ניתן להגיע לנכסים כאלה ממשכורות של חברי כנסת ושל שרים?

בהיעדר דוגמה אישית, סרחונו של הדג שהחל בראשו הגיע כבר לזנבו. העבריינות לסוגיה הפכה לספורט לאומי.

מצב מעין זה מתקיים רק בזכות שגשוגה של תופעת ההון והשלטון שהגיעה אצלנו לממדים מפלצתיים. ההון והשלטון התערבלו זה בזה. ההון הוא כבר בתוך השלטון. ההון שולט בשלטון, כפי שהיטיב להתבטא הנביא ישעיה כבר לפני אלפי שנים, ודומה שהדברים נכתבו רק עכשיו: "כספך היה לסיגים סבאך מהול במים... שריך סוררים וחבר גנבים כולו אוהב שוחד ורודף שלמונים..." (ישעיהו פרק א' פסוקים כ"ב כ"ג).

רק אזרחים תמימי דרך, אטומי מוח, חסידים שוטים וקצרי ראות, מתקשים עדיין להכיר בכך שישראל היא כיום בין המדינות המושחתות ביותר בעולם. באינדקס השחיתות העולמי מוגדרת השחיתות כניצול התפקיד הציבורי להפקת רווחים פרטיים. אינדקס זה פורסם על ידי הארגון הבינלאומי לשקיפות ואתיקה והוכן באמצעות שורה של מכוני בינלאומיים. ישראל נמצאת בו במקום רע. ברשימה הכוללת 145 מדינות בעולם היא מקבלת 5.4 נקודות מתוך 10, כשהמספר 10 מציין מדינה נקייה משחיתות ו-0 הנה מדינה מושחתת עד היסוד.

המדינות הנקיות ביותר משחיתות הן פינלנד, שצועדת בראש עם ניקוד של 9.7, אחריה ניו זילנד, דנמרק, איסלנד, סינגפור, שוודיה, שווייצריה ונורווגיה. בלגיה, אירלנד וארצות הברית קיבלו 7.5 נקודות, ויפן 6.9. המדינות המושחתות ביותר הן טג'יקיסטן, פרגוואי, צ'אד, ניגריה ובנגלדש. כל מדינות ערב, מדינות אפריקה וחלק גדול

ממדינות ברית המועצות לשעבר ממוקמות מתחת לקו ה-5.

לאמיתו של דבר, מדד זה אינו מדויק לגמרי. הוא מבוסס על נתונים בלתי מעודכנים, שמסופקים לעתים על ידי גורמים אינטרסנטיים מקומיים שיש להם עניין ליצור עמימות בתחום זה. אילו המדד היה נעשה על סמך פרמטרים מדויקים ואמינים יותר, התמונה היתה שונה מן הקצה. דומה שלא אחטא לאמת אם אנחש שרק מדינה אירופית אחת (איטליה) ומדינות העולם השלישי והרשות הפלסטינית עולות על ישראל ברמת השחיתות שלהן. אם ההידרדרות תימשך, לא ירחק היום שבו העדיפות האיכותית של המדינה תימחק, ואנחנו נישאר בתחתית ביצת השחיתות המצחינה.

מי שמפקפק בנתונים המדאיגים הללו ונזקק לסימוכין נוספים כדי לשכנע את עצמו באיזו מדינה הוא חי, יכול להסתמך על המדד הדו-שנתי של הבנק העולמי, שבודק את איכות השלטון ונחשב לדו"ח מהימן ביותר שמתבסס על חצי תריסר "אשכולות" נבדקים בכל מדינות העולם:

א. שקיפות ואחריות שלטונית: תהליך הבחירה של הממשלה, זכויות פוליטיות ואזרחיות, תקשורת חופשית, אמינות הממשלה.

ב. יציבות פוליטית – היעדר אלימות ומעשי טרור.
ג. יעילות הממשלה: טיב ורמת השירותים הציבוריים, עצמאות השירות הציבורי מול לחצים פוליטיים.

ד. איכות ההסדרים המווסתים (רגולטורים): מידת הפיקוח על המחירים, על המערכת הבנקאית וכו'.

ה. שלטון החוק: שיעור הפשיעה, יעילות מערכת המשפט, כיבוד חוזים והסכמים, שוויון בפני החוק.

ו. פיקוח על שחיתות: ניצול הכוח

הציבורי־שלטוני להשגת רווחים כספיים, שוחד בזירה הפוליטית והציבורית ועוד.

המציאות העגומה מלמדת שבעשר השנים האחרונות ישראל היא אחת ממדינות העולם שבה חלה הידרדרות בלתי פוסקת בכל האשכולות האלה, בעיקר בסעיף האחרון של פיקוח על השחיתות.

במדד האחרון של הבנק העולמי, שפורסם בשלהי 2007, ומתייחס לתקופת שלטונו של אהוד אולמרט, נקבע על יסוד נתונים בדוקים שישראל מובילה בשחיתות השלטונית בעולם המערבי. הדו"ח קבע שהשלטון בישראל הוא בלתי יעיל, שקיים בו שיעור גבוה של שחיתויות פוליטיות שאינן אופייניות למפלגה אחת בלבד, ושדירוג אכיפת החוקים נמוך. חומרת הקביעה הנחרצת הזו היא בכך שמדד שחיתויות השלטון בודק, בין השאר, את נושא הפעלת הכוח השלטוני לצורך השגת רווחים פרטיים ואישיים של אישים בשלטון (גם כאלה שעברו בינתיים לאופוזיציה).

בתחום זה נקבע שישראל מובילה על פני המדינות המפותחות בעולם, שעדיין לא השכילו לאמץ לעצמן את כל השיטות, הקומבינות והתחמונים שבאמצעותם ניתן להתעשר על חשבון הציבור. רק הראש היהודי של מנהיגי ישראל ממציא להם פטנטים חודשים ללילות ולבקרים. האם זה מקרי שכיום עומדים בראש הפירמידות במפלגות הגדולות כמה אישי ציבור אמידים? חלקם אמידים מהבית, אבל ישנם גם כאלה שעשו לביתם במהלך השירות הציבורי.

מבקר המדינה כבר התריע

לאמיתו של דבר, לא היה צורך להמתין כלל לחוות דעת חיצונית כדי להעריך את עוצמת השחיתות במדינה שהספיקה לחסל כמעט כל חלקה טובה, ועדיין

לא הגיעה לשיאה. ראוי לצטט את דברי האזהרה של מבקר המדינה לשעבר, השופט העליון בדימוס אליעזר גולדברג, שנאמרו ערב פרישתו מהתפקיד: "השחיתות הגואה מהווה סכנה קיומית למדינה."

וזה עוד לא הכול. מתברר שגם רמת אכיפת החוקים במדינה מדאיגה במיוחד, שכן היא מבוססת על אמון הציבור במערכת המשפטית. מדד הבנק העולמי בנושא קובע שבקטגוריה זו זוכה ישראל ל-74.4 אחוזים בלבד - פחות מספרד (85 אחוזים), צרפת (88.9 אחוזים), ארצות הברית (92.3 אחוזים), גרמניה (93.2 אחוזים), בריטניה (93.7 אחוזים), והולנד (92.5 אחוזים). הממוצע של המדינות המפותחות עומד על 90.3 אחוזים.

איפה הם ואיפה אנחנו...

אחד ממעשי השחיתות המרגיזים ביותר, שמשקף את החיבור בין תמיכה פוליטית לביטחון, קשור לתוכנית של מערכת הביטחון להפסיק את ייצורו של טנק המרכבה הן מסיבות תקציביות והן מסיבות צבאיות. אחד מחברי מרכז הליכוד, קבלן קולות ותיק, לא היסס לפנות לשר הביטחון לשעבר שאול מופז שהיה אז מראשי תנועתו, בבקשה לחדש את הייצור. הוא הבהיר לשר שבמפעל המרכבה עובדים חברי המפלגה. ואמנם בסופו של דבר נמצא התקציב המתאים והייצור חודש למרות הרמת הגבות. כעבור זמן קצר לא התבייש אותו פעיל לפנות לכמה מפעלים שמספקים חומרי גלם לייצור הטנק ולדרוש מהם לא פחות ממאה אלף דולר כדמי חידוש העבודה...

בראשיתה של שנת 2008, על סף יום הולדת 60 למדינת ישראל, אפשר לקבוע כמה עובדות בדוקות:

1. ישראל היא מדינה שבה נבחרו ציבור ופקידים בכירים שסרחו ממשיכים לטפס למעלה למרות הרבב שדבק בהם. הפרת אמונים הפכה לעבירה של מה בכך, והמירוץ אחרי איסוף הראיות נקטע לא אחת ולא הגיע לשלב הגמר.

2. הבושה של עבריינים למיניהם נעלמה כלא היתה. אלה שלא נתנו את הדין הולכים זקופי קומה בסביבתם הקרובה, ואלה ששילמו את המחיר לחברה כבר לא חשים עצמם מנוודים ומוחרמים. על אף עברם הם חוזרים להיות ידוענים. פושעים בינלאומיים נמלטים, בעלי מבטא צרפתי בולט מופיעים ללא בושה בג'ינגלים של גופים מסחריים ישראלים, והם מרואיינים מבוקשים בתחנות רדיו וטלוויזיה.
3. לציבור העבריינים המיוחסים, אלה המכונים עברייני הצווארון הלבן - שהשחיר מזמן - יש "מחיר מבצע" בענישה, שלא לדבר על כל מיני תחנות יציאה וחילוץ באמצעות שימוע, תשלום כופר, עסקות טיעון, עינוי דין. זאת על אף שהם אחראים ברוב המקרים לסחבת המשפטית. רק חסרי המזל ביניהם מגיעים בטעות לעבודות שירות, שגם הן ברוב המקרים אינן יותר מעבודה בעיניים...
4. רבבות תיקים נסגרים מדי שנה על ידי המשטרה והפרקליטויות בנימוק סרק של "חוסר עניין לציבור", על אף שאיש אינו שואל את הציבור במה הוא מתעניין.
5. השוחד הפך למכת המדינה. חלפו עברו הימים של מתת מתחת לשולחן. היום יש שקיפות מלאה בקבלת השלמונים. גופים שעוסקים באכיפת החוק כורעים תחת הנטל ואינם יכולים להתמודד עם התחכום של העבריינים הכבדים.
6. חברות במרכז מפלגות מסוימות היא פרנסה בטוחה ומבטיחה. אם אתה שם - אתה מסודר. או באמצעות ג'וב פוליטי - לעתים מיותר - על חשבון המדינה, או על ידי פתיחת דלתות למתווכים ומאכערים שמשלמים טוב בסוף הדרך.
7. הדו"חות השנתיים של מבקר המדינה אינם מטרידים את מנוחתם של המבוקרים האלמוניים,

ואילו דו"חות של ועדות חקירה מונחים כאבן שאין לה הופכין. מבקרים פנימיים במשרדי ממשלה וברשויות מקומיות חוששים לא אצת לפרסם דו"חות נגד הממונים עליהם, כדי ששכרם או מקום עבודתם לא ייפגעו חלילה.

8. חושפי שחיתויות נרדפים במקום עבודתם גם על ידי ההנהלה וגם על ידי ועדי העובדים. הם מוחרמים על ידי ההנהלה והעובדים וזוכים לכינוי "שטינקרים". מנגד, חברי הוועדים שמוכרים את ציבור בוחריהם להנהלות מקבליים תמורה מלאה: תפקיד ניהולי וטיפול מרשים בסולם השכר.

9. העלמות מס הפכו לספורט לאומי. חברים וידידים מבקשים את המרשם כאילו מדובר בעוגת דבש לחג.

10. זכות הציבור לדעת מתמקדת כיום בקבלת מידע ממאגרים חסויים. עברו הזמנים שבהם המידע היה מסווג. היום הכול פתוח וניתן להשגה.

11. שלטון האליטות יצר מקורות הכנסה בלתי נדלים למקורבים לצלחת. אותה צלחת שעליה מונחות פרוסות מרוחות היטב.

12. רופאים מפירים את שבועת הרופא שבה נשבעו, מפירים באורח סדרתי את זכויות החולים ומטפחים את הרפואה השחורה. הזנחת חולים ורשלנות רפואית הן חלק מהווי חיינו בתחום הבריאות. שם המשחק היה ונשאר כסף. הכסף קונה יחס מיוחד, קיצור תורים ונתיבות פרטיים.

אין כיום גוף ממלכתי או ציבורי בתחומי החברה והמשק, שבו לא נחשפו פרשיות שחיתות ברמה זו או אחרת: הממשלה, הכנסת, המערכת המשפטית, המשטרה, המשמר האזרחי, שירותי המסים, מערכת הביטחון, ההסתדרות, השב"כ, השב"ס, מינהל מקרקעי ישראל,

הסוכנות היהודית, קק"ל, האקדמיה, הבנקים, שוק ההון, הרבנות הראשית, מערכת הביטוח, הרפואה, החינוך, האמנות, הספורט, החקלאות, האנרגיה, התעשייה, מערכת המיסוי, המוסד לביטוח לאומי, ארגוני עולים, שירותי דת, התחבורה, המסחר, ועוד היד נטויה.

ומה שחמור יותר מכול: ארגוני פשע שפעלו בעבר בתחומים פליליים מוגדרים – בין השאר סמים, זנות והימורים – החלו להלבין את כספם בהשקעות בנדל"ן ובחברות ציבוריות. בהדרגה הם החלו להשתלט גם על שורה של תחומים במשק ועושים בהם כבתוך שלהם. כריית חול, איסוף בקבוקים ומגרשי חנייה – זוהי רק רשימה חלקית. המאבקים בין ארגוני הפשע העצימו, וכתוצאה מכך קיפחו את חיהם בחוצות ערי הארץ אזרחים חפים מפשע.

אין פוצה ומצפצף מחשש לתגובה אלימה. האלימות היא אחתה התאומה של השחיתות.

היעדר דוגמה אישית של קברניטי המדינה

ולמה כל זה?

שורש הרע הוא בהיעדר דוגמה אישית של קברניטי המדינה. הם כבר מזמן הפסיקו להיות מורי דרך בתחום המוסר. הדוגמה האישית השלילית של אישים ממלכתיים בכירים מעניקה, כביכול, לגיטימציה למספר גובר והולך של אזרחים שמאמצים לעצמם דרכים נפתלות ועקלקלות כדי לעקוף את החוק. אבל למרות זאת עדיין לא איבדתי תקווה. אני עדיין מאמין ומרגיש שאפשר לשנות דברים. על אף שהמדינה הושחתה, העם הנו שומר חוק בבסיסו. זהו עם חיובי שבו כל אזרח שלישי הוא מתנדב בתחום זה או אחר. עם שמצד אחד נחלץ לעזרה בשעת צרה ומתגלה אז במלוא גדולתו, ומצד שני מגלה אטימות כמעט מוחלטת לשחיתות הגואה. משלים עם כך ששלטון חייב

להשחית, וכאילו לא ניתן לעשות דבר כדי לשנות את פני הדברים.

השלטון המקומי מהווה פרק בפני עצמו. בחלק ניכר של העיריות והמועצות המקומיות יש קני שחיתות פורחים, שהפכו לחלק בלתי נפרד מהנוף המוניציפלי ואינן מביישות את השחיתות הממלכתית הגואה. ולעתים הן אף עולות עליה. מי שבירך על הבחירה האישית לראשות ערים ורשויות וציפה שבכך תימנע סחטנות פוליטית – נאלץ מהר מאוד לאכול את כובעו. דווקא שיטת בחירה זו הולידה מערכת יחסים מעוותת בין אילי הון בעלי אינטרסים לבין ראשי ערים שחייבים לתגמל אותם בעבור תרומות גלויות וסיוע סמוי.

והתוצאה: ראשי ערים ורשויות בועטים בחוק, מסייעים לתפור מכרזים, מעלימים עין מעבירות בנייה חמורות, מסייעים להפחית מסים עירוניים ועוקפים חוקי עזר. תופעות של קניית שלטון בכסף באמצעות חלוקת תפקידים בשכר לנבחרי ציבור מקומיים ובני משפחותיהם הפכו לחיזיון נפרץ. הרשויות המקומיות למדו ממה שקורה לפני ואחרי הבחירות לכנסת ואימצו את המודל. לנגד עיניהם עמדה דוגמה מצוינת: מי אם לא בנו של ראש הממשלה, עמרי שרון, הצליח, בעזרת אביו כמובן, להשתלט על כמה פרות לא קדושות אך מניבות, כמו מפעל הפיס או המועצות הדתיות, והוא אפוא במידה רבה להזניית המערכת הפוליטית המוניציפלית. וכך הפך השוחד לסימן ההיכר של מערכות השלטון המקומי בכל הרמות. המשטרה העייפה והמותשת, שמזמן הפסיקה לטפל בעבירות רכוש שנעשות לאור היום ולא רק במחשכי הלילה, מצליחה בקושי להתמודד עם העבירות המסובכות שמצריכות חקירה לעומק וכוח אדם מקצועי מיומן ונחוש.

השלטון המקומי מהווה חממה של קשר אמיץ עם עבריינים כבדים מהעולם התחתון. כך נפרצה הדרך

למשפחות פשע ארציות אל גופים פוליטיים. מרכז הליכוד הוא המוביל בתחום זה, והסלחנות המשפטית בסיווגה עבירות שוחד חמורות כעבירות קלות יחסית של הפרת אמונים, סייעה לא מעט להתפשטות התופעה המבישה לממדים ארציים.

השוחד הפך למכת המדינה. היו ימים שבהם אלו שביקשו לזכות במכרזים, ברישיונות למיניהם, או בקיצורי דרך למשרדי הממשלה השונים היו מוצאים מאכערים שהעבירו את השלמונים במעטפות סגורות באישון לילה. היום התשלום נעשה כבר מעל השולחן, לאור היום וללא בושה. כך חוסכים את "פער התיווך"...

למרבה האירוניה, רק לעתים רחוקות הועמדו לדין נותני שוחד. הנבחרים ומקבלי השוחד ניצלו כמעט תמיד. לשיא הציניות הגיעו גורמים משפטיים אינטרסנטיים, מסוגו של עו"ד דב ויסגלס, יועצו לשעבר של ראש הממשלה שרון, שהציע שאישי ציבור לא יועמדו לדין פלילי אלא ציבורי בלבד. למותר לציין שגם ויסגלס עצמו נחקר על ידי המשטרה בחשדות פליליים. ויסגלס לא לבד. היועץ המשפטי לממשלה מני מזוז מגלה גם הוא גישה סלחנית כלפי אישי ציבור, ולהיטותו האובססיבית לגלות ראיות לפני העמדה לדין רק מרחיקה אותו מהן.

הסוס הטרויאני שנחשף לפני שלוש שנים במחשבים של גופים גדולים במשק האיר שחיתות ברמות חדשות: שימוש במחשבים לצורכי ריגול תעשייתי, הונאה, הערמה על שלטונות המס ושאיבת חומר ממאגרי מידע. דומה שאין כמעט מדינה בעולם שמאגרי המידע שלה, בכל התחומים ובכל הרמות, פרוצים כל כך. אזרחי המדינה אינם מוגנים בשום תחום, לרבות המשפחתי והאינטימי, וגם בתחום זה קצרה ידה של המשטרה מלהושיע. המערכת המשפטית, שמלווה לעתים חלק מהחקירות הסבוכות של המשטרה, לא תמיד יכולה להתמודד בהצלחה עם עבירות מתוחכמות.

אבל מעל הכול מרבית נבחרי הציבור שלנו אינם מבינים את משמעות הדוגמה האישית, ורבים מהם אימצו לעצמם כלל משלהם שעל פיו המדינה מצווה לעשות למענם יותר מאשר הם מצוים לעשות למענה. ההוכחה לכך היא ההון המכובד שצברו, גם במהלך השירות הציבורי וגם לאחריו, בעזרת אילי הון שצברו אליהם וסייעו להם בהתמודדות הפוליטיות, והמשיכו לסייע בדרך כלל גם אחרי פרישתם. אין בעולם אף ורע למצב כזה. על קשרים כאלה בין הון ושלטון נאמר: זה נהנה וזה אינו חסר...

"שלח עוגתך על פני המים..."

ישנם פקידי מדינה בתפקידים בכירים, כאלה שעל פיהם יישק דבר, שממשיכים בעסקיהם הפרטיים במקביל לתפקידיהם הציבוריים. פקידיים אחרים, גם הם בכירים, צברו במרוצת השנים עוצמה רבה יותר מהשרים הממונים עליהם. את העוצמה הזו הם מנצלים כדי להיטיב עם ידידים, בבחינת "שלח עוגתך על פני המים..." מאוחר יותר, כשיפרשו מתפקידם הציבורי, יזכרו אותם ידידים את חסד נעוריהם, וישבצו אותם מיד, ללא כל תקופת צינון, בעסקיהם השונים. אותם עסקים שבהם קיבלו הטבות רק לא מזמן. וכך נבעט אותו פקיד בכיר לשעבר לראש סולם השכר במדינתנו הקטנה והמעוותת.

רק לאחרונה, באיחור רב, התעוררה נציבות המדינה והודיעה שהיא מגבשת תקנה חדשה, שלפיה עובדי מדינה בכירים יחויבו להגיש הצהרות הון אחת לכמה שנים. בדרך זו ניתן יהיה לגלות אם הם מקבלים שוחד או טובות הנאה. יוזמה זו, שצריך לברך עליה, נעשתה לצערי מאוחר מדי. כל הסימנים מעידים על כך שהסוסים ברחו מזמן מהאורווה וגם החמורים כבר לא נראים בשטח. כספי השוחד הרי לא מונחים בחשבון עובר ושב או בתוכניות החיסכון

בארץ. ברוך השם, לצורך זה יש הרי בנקים זרים. ואם מדובר בנדל"ן בארץ שניתן כשוחד, אפשר לסמוך על הנותנים והמקבלים שהנכס עשה כמה סיבובי טשטוש יפים עד שנחת בבעלותו של המקבל.

וגם אם חס וחלילה מישהו מצליח לחשוף את התרגיל, תמיד אפשר "לסמוך" על בית המשפט. בשורה ארוכה של פסקי דין שניתנו בבתי משפט בערכאות נמוכות, וקיבלו גושפנקה של בית המשפט העליון, "הולבנה" עבירה של קבלת טובת הונאה באמצעות סעיף מעומעם של "הפרת אמונים". דבר זה אפשר לפרקליטים מתוחכמים לחלץ לא מעט לקוחות, לאחר שהפרקליטות בעצמה החלה, למרבה הצער, להימנע מהגשת כתבי אישום.

וכך, כולם משתפים פעולה. הארץ הפכה מ"ארץ אוכלת יושביה" לארץ שיושביה אוכלים אותה. חולבים את המדינה בכל דרך אפשרית. ומי שלא רוצה להשתתף ב"סעודה האחרונה" על חשבון המדינה – פשוט נשאר רעב. הוא כנראה לא יוצלח כי הוא אזרח ישר.

ואם לא די בכך, האמצעים והמשאבים המצויים כיום בידי הרשויות העוסקות באכיפת החוק ובחשיפת העבירות הללו רחוקים מלענות על הדרישות. עברייני הצווארון הלבן מודעים היטב למגבלות האלה ומשכללים את שיטות הפעולה שלהם, משתמשים בדרכי עורמה חדשות ומתוחכמות כדי להסוות את פעילותם הלא חוקית ולטשטש את העקבות והראיות. המשבר הכלכלי המתמשך רק החריף את הבעיה והגדיל במידה ניכרת את מספר עברייני הצווארון הלבן, שרובם לא נחשפו.

אנשי החוק מודים שרמת ההרתעה של רשויות אכיפת החוק במדינה שואפת לאפס ואינה יכולה לתת תשובות למציאות הנוכחית. התשובה המתבקשת היא היערכות מחודשת וגיוס משאבים מתוחכמים למלחמה. מי שהרים את הכפפה ויזם את הקמתו של גוף ממלכתי חדש –

"פורום לאכיפה כלכלית" – הפועל לשדרוג חקירות הצווארון הלבן, הוא עו"ד שמעון דולן, מנהל המחלקה הכלכלית בפרקליטות המדינה לשעבר. דולן הצליח לנטרל חלקית תופעות של "גאות יחידה", ולכנס במסגרת משותפת את ראשי יחידות החקירות הארציות של המשטרה, (יאח"ה ויאחב"ל), מס הכנסה, מכס, רשות ניירות ערך, רשות ההגבלים, היחידה המשטרתית לאיסור הלבנת הון, כונס הנכסים ועוד. גם נציגי הפרקליטות הכלכליות המגישות את כתי האישום משתתפים באופן פעיל בישיבות ה"פורום" ותורמים לבחינת כיוונים חדשים בכמה חקירות.

העבריינות הכלכלית היא דינמית, משתנה במהירות, ומחייבת היערכות ושינויים חדשות לבקרים. אנחנו מצויים בעידן האינטרנט והמחשב, וחיבים להסתגל במהירות לשינויים הדרמטיים, אחרת נמצא עצמנו מתבוננים בגבם ההולך ומתרחק של העבריינים הכלכליים ונדע שלעולם לא נצליח להדביק אותם.

למרבה הצער מדובר גם בנציגיהם של "ארגוני פשע" שחדרו בשנים האחרונות גם לשוק ההון והחלו להזרים מידע פנים ולהריץ מניות.

אותם הקרויים העבריינים הכלכליים, מבצעים לרוב בעת ובעונה אחת כמה סוגי עבירות. בכל רשות חקירה מצוי מידע רב, אך למרבה הצער, רשות אחת אינה מודעת לחומר שנמצא בידיה של רשות אחרת. לכן חייבים להגביר ולחזק את שיתוף הפעולה בין הגורמים העוסקים באכיפת החוק, במטרה לאסוף, לבסס ולצרף ראיות להכנת כתבי אישום משולבים.

אחד הנושאים שנדונו בכובד ראש ב"פורום" קשור בעבירות המשגשות של הקניין הרוחני, שגורמות נזקים כלכליים כבדים ואכיפתן מפוזרת בין הרשויות. עבירות אלה כוללות, בין היתר, זיוף והעתקה של מותגים מסחריים (בעיקר בגדי אופנה, ספורט והנעלה), מוצרי מולטימדיה, תוכנות מחשב,

דברי קוסמטיקה ועוד. במקביל נבחנו דרכים להעברת מידע הדדית בצורה מבוקרת, בשיתוף הפרקליטות, תוך שמירה על סודיות ונקיטת צעדים למניעת הדלפות מזיקות. אבל אליה והרבה קוצים בה: סוד גלוי הוא שחלק ממבצעי העבירות הכלכליות נהנים מקשרים הדוקים בחלונות הגבוהים ומוצאים דרכים כדי להיחלץ מהבוץ.

רשות המסים והמשטרה כבר לא כל כך משתפות פעולה

אחרי פרישתו של דולן משירות המדינה, הפסיק למעשה ה"פורום" את פעילותו. ביוזמתו של נתניהו כשר האוצר, מוזגו אמנם מס הכנסה והמכס למסגרת משותפת של רשות המסים, אך עד מהרה החל המיזוג לקרטע וכל גוף חקירות ממשיך לפעול בנפרד. ואם לא די בכך, פרשת השחיתות הגדולה שנחשפה ברשות המסים ונחקרה על ידי המשטרה בלהיטות רבה, קטעה למעשה את שיתוף הפעולה בין שני גורמי האכיפה המרכזיים במדינה. מנהל רשות המסים לשעבר, ג'קי מצא, שהסתבך בחקירת השוחד הגדולה ואולץ לפרוש אחרי תקופת כהונה קצרה, הכין תוכנית פעולה מבצעית שנועדה להצליב בין כל מיני משרדי אכיפה וחקירה, והיתה לו כנראה היכולת לבצע אותה, אך למרבה הצער הוא התאדה. מתוך היכרות אישית ממושכת איתו אני מוכן להסתכן ולקבוע כי פעל בתמימות כתינוק שנשבה בין גויים. הוא נשבה בידי שרלטנים.

השאלה העיקרית היא האם שיתוף הפעולה מוכיח את עצמו גם בחקירות משולבות רבות היקף? החקירה המסועפת והמסובכת שנערכה בבנק למסחר, לאחר חשיפת הגניבה הגדולה ומעורבותם של "כרישי" הפשע המאורגן והשוק האפור, בהשתתפות חוקרי המשטרה, מס הכנסה, המכס, הרשות לניירות ערך

ואנשי הלבנת ההון, לא בישרה על עידן חדש. התוצאה הסופית היתה רחוקה מההצהרות ומהכוונות, וההר הגדול של החקירה הוליד הרבה עכברים קטנים וזעזוע חולף בשוק האפור. הבדיחה הגדולה היא שמידע מודיעיני על קשרים סמויים בין השוק האפור לבין עובדים בבנק למסחר, שהיה שמור במחשב של המשטרה, לא הופץ מבעוד מועד.

גם בפרשות שבהן היו מעורבים אוליגרכים רוסים ההצלחה היתה חלקית בלבד, פרט אולי לגרגורי לרנר – שאימץ לו את השם הישראלי צבי בן ארי – שנעצר, הועמד לדין, הורשע ונכלא. אוליגרכים אחרים יצאו נקיים מכל החקירות. בולט מכולם האוליגרך המפורסם ביותר בזכות נדיבותו הבלתי נלאית, ארקדי גאידמק, שנחשד בהלבנת הון באמצעות אחד מסניפי בנק הפועלים אך לאורך תקופה ארוכה לא הוגש נגדו כתב אישום.

גאידמק לא היסס להשתלח בדרך חריפה ביותר בניצב יוחנן דנינו, מפקד היאחזב"ל לשעבר – ואחר כך ראש אגף החקירות והמודיעין במטה הארצי – וזאת באמצעות מודעות ענק שפרסם בכלי התקשורת, ובהן הציג את עצמו כנרדף וקוזק נגזל ואת המשטרה כמי שמנסה לתפור לו תיק. למרבה האירוניה, קישר גאידמק למאבק האישי שלו את ראש הממשלה, אהוד אולמרט, שפנה אליו בשעתו ועניין אותו ברכישת קבוצת הכדורגל של בית"ר ירושלים. כבר בעיצומה של המלחמה בלבנון ניסה אולמרט לקחת מרחק מגאידמק, שביצע פעולות שונות שהממשלה היתה אמורה לבצע. אולי היו לאולמרט סיבות טובות לכך, שמן הסתם ייחשפו במוקדם או במאוחר.

בשעתו הונחה על שולחנה של הכנסת הצעת חוק למלחמה בפשע המאורגן, שאמורה להביא להחמרה בעונשם של עבריינים כבדים לסוגיהם. המשטרה הודיעה שהיא כבר נערכת לכך ומתכוונת להקים יחידה מיוחדת שתתמקד בחקירות הפשע המאורגן. אבל

לא כדאי להתרגש יתר על המידה מבשורה זו. מדובר ב"גלגול" חדש של יחידת החקירות "אתגר", שהוקמה בשעתו במטרה להתמודד עם מכת גניבות כלי הרכב והעברתם לשטחי הרשות הפלסטינית. מיומנותם של מרבית אנשי היחידה להתמודד עם הפשע המאורגן טעונה הוכחה בשטח.

עוד תחום שאליו הצליחו לאחרונה לחדור ארגוני הפשיעה הוא ענף הספורט. זה נעשה בדרך של הטיית משחקים כדי לזכות בהימורים. חוקיים – טוטו – ולא חוקיים. תחילה הם הצליחו לשחד שופטים אחדים, ובהמשך נפלו ברשתם גם שחקנים. המשטרה הצליחה לפענח רק חלקית את התופעה הזו, שללא ספק הנה רחבה יותר. משום מה עוסקת המשטרה רק בקצה הקרחון ולא בקרחון כולו.

לעומת ההישגים המקצועיים היחסיים של המשטרה בפענוח הפשיעה הכללית, קשה להתעלם מביקורת חיצונית ומ"חשבון נפש" פנימי בנושא חקירות הצווארון הלבן. מבקר המדינה לשעבר, אליעזר גולדברג, מתח ביקורת נוקבת על מערך חקירות ההונאה של המשטרה ועל הרמה המקצועית הרחוקה מלהניח את הדעת ועל אי-הקפדה על זכויות הפרט. בהקשר לכך הוא הצביע על ליקויים שנחשפו ב־38 אחוזים של תיקי החקירות שעלו במדגם, שהבולטים שבהם: היעדר פעילות מקצועית נאותה למיצוי החקירות; אי-קיום בקרה של הדרג הממונה ואי-השלמת תיקים שהוחזרו על ידי הפרקליטות.

המבקר קבע, בין השאר, בלשונו המאופקת: "השיעור הגבוה מאוד של הליקויים וטיבם מצביע על פגמים מהותיים. שומה על המשטרה לנתח לעומקם תהליכים, לבחון סדרי הכשרה, סדרי פיקוח ובקרה, ליצור כלים להגברת האיכות והתפוקות ולייעול המערכת אגב שמירת זכויות הפרט. על יחידות ההונאה להתמקד בחקירת עבירות מורכבות ורבות היקף ולהשקיע מאמצים בגילוי עבירות הונאה."

בתגובה טענה המשטרה שעשתה שינויים במבנה הארגוני של יחידות ההונאה, תגברה חלק מהן והיא עושה הכול כדי להתמודד עם הכמות העצומה והמגוון הרחב של העבירות. עוד טענה המשטרה שחוקרי ההונאה כורעים תחת הנטל הכבד בעקבות התגברות עבריינות הצווארון הלבן, וכוח האדם המשטרתי לא גדל על פי הצרכים. חקירות רבות תקועות זה שנים. חקירות רבות אחרות הסתיימו בפיאסקו.

גם במחלקות החקירות של הרשויות האחרות לא הכול זורם. חוקרי המכס הצליחו לחשוף אמנם בשנים האחרונות הברחות בהיקפים גדולים בנמלי הארץ, אך מי שמכיר את העניינים מקרוב יודע בוודאות שהברחות רבות אינן נחשפות, ומה שנתפס הוא רק חלק קטן מההברחות – בעיקר בתחום הסמים שמגיעים לארץ. גם השימוש בחשבונות פיקטיביות במגזרים שונים של המשק משגשג בסכומים אדירים, שלא לדבר על התחמקות מתשלומי מסים בקצב הולך וגואה. למרבה הצער, חלק מהפעילות בתחום זה נעשית בשיתוף פעולה הדוק בין עבריינים ישראלים יהודים לבין כנופיות מעבר לקו הירוק במטרה לטשטש את העקבות.

ואם היינו רוצים לקבל הוכחה עד כמה המערכת רקובה מהיסוד, צצה ועלתה הפרשה התמוהה של בכיר במחלקת החקירות של המכס, רפי רותם, שחשף מעשי שחיתות בצמרת אגף החקירות של המכס והצביע בין השאר על התרועעות בין ראשי האגף לבין עברייני מס כבדים. החשיפה הדליקה נורות אדומות אבל לא לזמן רב. משום מה כבו האורות במהרה, והיחיד שנפגע מהפרשה הוא אותו בכיר עצמו, שהפסיד את מקום עבודתו, והצטרף לחבורה גדולה של חושפי שחיתויות בגופים ממלכתיים, מוניציפליים וציבוריים ברחבי המדינה, שהפכו למרבה הצער מוקצים מחמת מיאוס ונרדפים הן על ידי הנהלות הגופים הללו והן על ידי ועדי העובדים שמסרבים

להגן עליהם. חלקם חלו במחלות שונות בעקבות המאבקים האלה. רבים גם נפגעו נפשית.

אטימות לשחיתות הגואה

יש סימנים ראשונים לכך שאזרחי המדינה, שטרודים ברובם בבעיות כלכליות ומקצועיות ועסוקים בעניינים משפחתיים ואישיים, מגלים מחדש אטימות לשחיתות הגואה בקרב אישים בצמרת ובשלוש הרשויות – מבצעת, מחוקקת ושופטת – מתעלמים מנושא ההון והשלטון ומעדיפים לעצום עיניים מול הריקבון של מרבית המפלגות. דומה שאפילו המבצע המבורך של עיתון **מעריב** לביעור השחיתות תחת הסיסמה "איפה הבושה" קהה במידה מסוימת. אולי לאזרח הקטן נמאס לשמוע השכם והערב על המושחתים למיניהם. כדאי אולי לעשות תפנית באורח חיים חד-פעמי ולעסוק ב"שחיתויות קטנות" שהם מנת חלקם של רבבות רבות של אזרחי המדינה: קומבינות, שטיקים, תחמונים, תרגילים מסריחים, טריקים, עוקצים ומעשים נכלוליים.

לכאורה, מדובר בעבירות פשוטות ערך בתחום האפור שבין אזרח למדינה או לגוף ציבורי זה או אחר או בתחום הרחב שבין אדם לחברו. אבל בפועל יש ברוב העבירות הללו חצייה ברורה של הגבול הפלילי, חליבת הקופה הציבורית, פגיעה בחפים מפשע, מעילה באמון, הטעיה מכוונת, התחזות וניצול אזרחים תמימים.

למרבה הצער, מעורבים בנורמות הפסולות הללו בעלי מקצועות רבים שהספיקו להרוס כמעט כל חלקה טובה במדינה. אליהם הצטרפו אזרחים לא מעטים שהשתלבו באווירה הכללית שאומרת: אם לראש הממשלה, לשרי ממשלה, לחברי כנסת, לראשי ערים ורשויות, לאנשי מערכות המשפט ואכיפת החוק ולמנהלי ארגונים ציבוריים מותר לעקוף את החוק, מדוע נאסר הדבר על אזרחים מן השורה?

מבחר דוגמאות למה שקורה כל יום וכמעט לכל אחד

בבואך לרומא היה רומאי. ואם אתה מתגורר בישראל היה רמאי.

והמשכיל בעת הזו לא יידום, והוא מצווה לפצות את פיו ולצפצף גם אם דבריו נשמעים כקול קורא במדבר ללא הד.

לצורך המחשת דברי, ריכזתי כאן "מבחר" אקראי הכולל שורה של עבירות מסוג אלה שמוכרות היטב לעם היושב עדיין בציון. הנתונים מתפרסמים לא לפי סדר חשיבותם והיקפם, אבל מהווים צילום מצב עגום ביותר שמטרתו לסבר את האוזן, להבהב מול העין, להתריע בשער:

◆ מדי שנה מגלגלים רבבות אזרחים מאות מיליוני שקלים במזומנים בעסקאות תשלומים עבור שירותים בכל ענפי המשק, ומגדילים במידה ניכרת את "מצבת" ההון השחור שנאמדת בעשרות מיליארדי דולרים.

◆ חלק ניכר מכלבי השמירה של הדמוקרטיה ושל טוהר המידות – העיתונאים והתקשורת – הפכו להיות פודלים מול מעשים בלתי כשרים של מעבידיהם, ונאלמו דום מול מעשי שחיתות זועקים לשמים של אישים מרכזיים במדינה. הולכות ומתרבות תופעות של שחיתות אישית גם בקרב העיתונאים.

◆ מספרם של העובדים העצמאיים והשכירים שאינם משלמים מס אמת ומצליחים להערים על שלטונות המס הגיע לשיאים חדשים.

◆ אלפי מאכערים פועלים במדינה והם מסוגלים להסדיר, תמורת עמלות נאות כמובן, רישומים בטאבו ללא תור, רישיונות בנייה חריגים, רישיונות נהיגה ללא מבחן וטסט למכונית ללא

- בדיקה, קבורה בבתי עלמין במקומות של ארבעה כיווני אוויר ואישורים מזויפים בכל תחום.
- ◆ מתווכים מציעים דירות למכירה בלי לחשוף את האמת על מצבם של הצנרת והביוב, או משכירים דירות תוך הסתרת המפגעים הסביבתיים. הולך וגדל מספרם של נוכלים שמוכרים נכסים שאינם שייכים להם.
 - ◆ נבחרו ציבור ברשויות המקומיות לא משלמים את מיסיהם.
 - ◆ גל גואה של מעשי שחיתות בקיבוצים, בעיקר באלה שהופרטו. במקביל יש התעוררות של עבירות מס חמורות בהתיישבות העובדת.
 - ◆ שחיתות גואה במחנות צה"ל בקרב אנשי קבע וחיילים בשירות סדיר.
 - ◆ עובדי מכס ומס הכנסה מציעים להסדיר שומות נמוכות ותשלומי מסים מופחתים תמורת "מעשר".
 - ◆ "מריצי מניות" באמצעות שימוש במידע פנים, הפצת שמועות ותרגילים שונים כולל שימוש באינטרנט.
 - ◆ אזרחים מדווחים על כך שהם מובטלים וזוכים לדמי אבטלה למרות שבפועל הם עובדים.
 - ◆ נכים מדומים מצליחים לזייף אפוזי נכות, להערים על הוועדות הרפואיות ולגבות סכומים ניכרים מהביטוח הלאומי. אזרחים בריאים משתלבים בתעשייה המשגשגת של תווי חנייה מזויפים לנכים.
 - ◆ מנהלי מחלקות בבתי חולים ורופאים בכירים מבצעים ניתוחים או מקדישים תשומת לב אישית מיוחדת רק למיוחסים ולא להם שמשלמים להם במעטפות עבות מתחת לכיסא. רופאים בכירים אחרים מחפים על מעשי רשלנות רפואית של עמיתיהם, בבחינת שמור לי ואשמור לך. במקביל, רופאים אחרים מוכנים לתת "סיכום מחלה" לכל מחלה מדומה שתידרש ולכל מטרה שהיא.

- ◆ עדי מדינה מושתקים לנצח, נשים חטופות נרצחות בדירות מגן סודיות ועדים לוקים ב"מחלת השיכחה" בעת עדותם תמורת דמי לא יחרץ.
- ◆ עורכי דין אזרחיים מוכרים את לקוחותיהם מאחורי גבם תוך שיתוף פעולה עם עמיתים למקצוע שמייצגים את הצד השני, ומשכנעים את לקוחותיהם להגיע להסכמים לא הוגנים. עורכי דין אחרים משכנעים לקוחות לחשוף בפומבי את צנעת הפרט שלהם לצורך פרסום אישי שלהם. בוררים ומגשרים מקיימים קשרים סמויים עם אחד הצדדים כדי להטות את החלטתם.
- ◆ פסיכולוגים מדומים משחקים בנפשם של אנשים פגיעים ורגישים.
- ◆ יועצי נישואין מתאמים מראש את חוות דעתם המקצועית כביכול עם אחד הצדדים.
- ◆ שמאים מוכנים לתת דו"חות שומה ולרשום כל סכום שיידרש.
- ◆ בעלי מוסכים ועובדים מדווחים על תקלות מדומות בכלי רכב לסוגיהם, וגובים כספים עבור תיקונים חיוניים שבוצעו כביכול. לעתים נגבים סכומי כסף יקרים עבור חלקים חדשים שהתיישנו מזמן.
- ◆ עיתונאים מייצרים חדשות ומביימים סקופים תוך כדי שהם מסיתים גורמים שונים – ערביי שטחים, קיצוניים וילדים – לפעול באלימות מול מצלמות.
- ◆ מדריכי תיירות בוחרים מסלולים על פי חנויות המזכרות, התכשיטים והמסעדות שמשלמות להם עמלות.
- ◆ רבנים נותנים לבעלי ממון היתרים לעבור על חוקי הדת, בעיקר אי שמירת שבת. עמיתיהם גובים "כסף שחור" עבור עריכת חופות.
- ◆ שיפוצניקים למיניהם מבצעים עבודות שטחיות

- ולא מקצועיות, מנפחים מחירים ומדווחים על קלקולים שלא היו.
- ◆ אנוונים, בעלי בסטות ורוכלים משתמשים במשקלות לא מכוילים ומרמים את לקוחותיהם.
 - ◆ מומחים מעריכים פריטים מתחת למחירם הריאלי ועושים יד אחת עם המוכרים.
 - ◆ חלפנים מחליפים נייר או שטרות מזוייפים במקום מטבעות זרים.
 - ◆ רופאי קופות חולים ושירותי בריאות מקציבים לכל חולה עשר דקות שמהן שבע מוקדשות לעבודה מינהלית במחשב, עיון במסמכים רפואיים והכנת מרשמים רפואיים. רק שלוש דקות ברוטו מוקצבות לבדיקה לא יסודית של החולים.
 - ◆ מורים נותנים שיעורים פרטיים ונוטלים מתלמידיהם תשלומים במזומן ללא קבלות, ובכך מעניקים להם גם שיעור ראשון באזרחות...
 - ◆ רוכלי רחוב מעסיקים קונים פיקטיביים ליצירת "לחץ" כביכול לקניית סחורה זולה.
 - ◆ יבואנים מחליפים תוויות של מוצרי טכסטיל שיוצרו במזרח הרחוק ומוכרים אותם כאילו יוצרו בניו יורק, פריז או רומא.
 - ◆ נהגי מוניות עושים סיבובים מיותרים עם נוסעים במטרה לצבור קילומטרים ולנפח את מחיר הנסיעה.
 - ◆ פקידי מדינה מוכרים מידע מהמאגרים המצויים ברשותם תוך פגיעה בוטה בצנעת הפרט.
 - ◆ קציני צה"ל בכירים משתפים פעולה עם אישים בצמרת, קרובי משפחה ומכרים, כדי לשחרר בעלי פרופיל גבוה מיחידות קרביות.
 - ◆ מתקני מחשבים מדווחים על תוכנות שלא התקינו ועל תיקונים שביצעו כביכול.
 - ◆ תחנות דלק מוהלות מים, ועובדי תחנות משתמשים בקופסאות פתוחות של שמנים ומספקים רק חלק מהכמות למרות שהנהגים שילמו מחיר

- מלא.
- ◆ אנשי עולם המסתורין, שרלטנים חסרי מיומנות וידע, ביניהם חוזים בכוכבים ובמזלות, מומחים מפוקפקים לטלפתיה ונומרולוגיה, קוראי קפה ותה, חוזי קלפים, וכל מיני מכשפים מבטיחים עתיד ורוד לבעלי עבר שחור והווה אפור.
 - ◆ אזרחים מגישים תביעות מדומות לחברות הביטוח תוך ניפוח הנזק האמיתי שנגרם להם. לעתים הדבר נעשה בשיתוף עם שמאים או סוכני ביטוח.
 - ◆ אזרחים חונים במקומות חנייה מסומנים לנכים.
 - ◆ חוקרים פרטיים משמשים כסוכנים כפולים.
 - ◆ אזרחים מוצאים דרכים להתחבר אל מקורות מים וחשמל של זולתם.
 - ◆ בעלי כישופים למיניהם, יועצים פסיכולוגיים מדומים ושרלטנים רבים מנצלים מחלות ומפגעים גופניים של אזרחים תמימים וגובים מהם כספים.
 - ◆ האקרים ושולחיהם חודרים למחשבים ופוגעים בצנעת הפרט.
 - ◆ אזרחים מסירים משמשות מכוניותיהם דו"חות חנייה ומדביקים על מכוניות אחרות שחנו כחוק, בתקווה שבעליהם ישלמו את הדו"חות מבלי שיבדקו את מספרי הרכב.
 - ◆ סוכנים מבית לבית מחתימים אזרחים תמימים על חוזי רכישה מבלי שאלה קוראים את האותיות הקטנות.
 - ◆ עובדים חותמים על שעוני נוכחות במקומות העבודה במקום חבריהם הנעדרים.
 - ◆ בעלי מכוניות מזייפים את הקילומטרז' של כלי הרכב שמיועדים למכירה, והולכים בדרכם של סוחרי מכוניות שמעלימים תאונות ומעניקים ברק מדומה לכלי הרכב.
 - ◆ מתרימים עבור גופים פיקטיביים של מוכי גורל

למיניהם.

- ◆ זייפנים מייצרים בארץ מוצרי חוץ יוקרתיים תחת השמות המקוריים.
- ◆ סוחרים פוגעים בקניין הרוחני ומפיקים יצירות מזויפות.
- ◆ תלמידים מעתיקים בבחינות.
- ◆ יחצ"נים מיצגים עבריינים לפני הכרעת הדין ומפיצים בדותות כדי לסייע להם מול שופטים רחמנים.

כל אלה, והיד עוד נטויה...

כיצד יתייחסו בני הנוער והתלמידים אל הנורמות המוסריות במדינה אם הם מדווחים מכלי התקשורת ששני ראשי ארגוני המורים – שמעון וסרמן יו"ר הסתדרות המורים ורן ארז יו"ר ארגון המורים העל יסודיים – הנם בעלי רמה מוסרית מפוקפקת ומשליטים שלטון טרור בארגוניהם. אחרי כל זה אין להתפלא על מה שחושבים הוריהם על מערכת החינוך. בשורה של הרצאות בערים שונות במדינה, אני נוהג לשאול את הנאספים מה הם מעדיפים: ראש עיר ישר אבל לא הכי מוצלח או ראש עיר מושחת ועבריון שנוטל שוחד, תופר מכרזים, אבל ראש עיר טוב... רוב הנוכחים מעדיפים את ראש העיר המושחת, וזה אומר הכול.

וזו, לצערנו, האמת העירומה: מדינת ישראל היא כבר לא מדינה של חמדת אבות, שבה אמורות להתגשם כל התקוות, אלא מדינה שבה החמדנות, הנהנתנות, הסיאוב, החיים המתוקים, התחמנות והמניפולציות שרויים בכפיפה אחת עם הדלות, העוני והילדים הרעבים. יש עלייה בשני סוגי העבריינות: עבריינות של שבעים שאינם יודעים שובע ועבריינות של מקופחים, של אנשי המצוקה שמחפשים את הלחם. כל הנוכלים זורמים אל הים העברייני והים אינו מלא.

יש לנו ארץ זבת חלב ודבש מר, שיושביה ממשיכים לאכול את מה שנותר ממנה, ממשאביה ומנכסיה הפיננסיים. חטוף ואכול כי מחר נמות... הם כבר אינם ערבים זה לזה, מזניחים פצועים בשטח ובכבישים סואנים וסוגדים רק לכוכבים החדשים שנולדים בקצב גובר והולך...

מי ששם את מבטחו בנבחריו הציבור בכנסת, הדבקים לכיסאותיהם ומתעלמים מאידיאלים ומהתחייבויות, הנו חסר תקנה. הולכות ומתרבות התופעות של "קניית" חברי כנסת על ידי לוביסטים, תמורת תמיכה או התנגדות לחוקים חדשים. במקביל בולטת תופעה מבישה כאשר חברי כנסת דואגים היטב לזכויותיהם, מבטיחים את עתידם וזונחים את שולחיהם.

ישראל של שנת 2008 היא מדינה חסרת אידיאלים שבה הפערים החברתיים הולכים ומתרחבים, שלטון החוק רופף והעזרה ההדדית אינה קיימת. כל ישראל כבר לא חברים. כל אחד לגורלו. אבדה התקווה, נשחקה האמונה, החידלון בפתח.